

A P U L E I I
METAMORPHOSEON
LIBRI UNDECIM.

TYPIS CAROLI CRAPELET.

A N N O I V.

2

A P U L E I I
METAMORPHOSEON

LIBRI UNDECIM

EX OPTIMIS EXEMPLARIBUS
EMENDATI.

TOMUS SECUNDUS.

PARISIIS,
APUD ANT. AUG. RENOUARD.

M. DCC. XCVI.

A P U L E I I
METAMORPHOSEON
LIBER QUINTUS.

ARGUMENTUM

LIBRI QUINTI.

CONTINET Psyches domicilium, Cupidinis amorem, sororum Psyches visitationem : earumdem subsequitur invidia, cujus impulsu Psyche credula maritum Cupidinem vulnuscule percutit : ex quo devoluta e culmine beatitatis, fit æumnosa. Quam Venus infesta atrociter exagitat. Tandem post multiplices exhaustas æumnas, fit conjux sui Cupidinis. Nuptiæ celebrantur in cœlo inter cœlicolas.

LIBER V.

PsycTE teneris et herbosis locis,
in ipso toro roscidi graminis suave
recubans, tanta mentis perturbatione
sedata dulce conquievit. Jamque suf-
ficiēti recreata somno, placidiore
resurgit animo. Videt lucum proce-
ris et vastis arboribus consitum : vi-
det fontem vitreo latice pellucidum,
medio luci meditullio. Prope fontis
adlapsū domus regia est, ædificata
non humanis manibus, sed divinis
artibus. Jam scires ab introitu primo,
dei cujuspīam luculentum et amœ-
num videre te deversorium. Nam
summa laquearia citro et eborē cu-
riose cavata subeunt aureæ columnæ.

Parietes omnes argenteo cælamine
conteguntur, bestiis et id genus pecu-
dibus occurrentibus ob os introeun-
tium. Mirus prorsum homo, imo
semideus, vel certe deus, qui magnæ
artis subtilitate tantum efferavit ar-
gentum. Enimvero pavimenta ipsa
lapide pretioso cæsim diminuto in
varia picturæ genera discriminantur.
Vehementer iterum ac sæpius beatos
illos, qui semper gemmas et monilia
calcant ! Jam ceteræ partes longe
lateque dispositæ domus, sine pretio
pretiosæ, totique parietes solidati
massis aureis, splendore proprio
coruscant; ut diem suum sibi do-
mus faciat, licet sole nolente : sic
cubicula, sic porticus, sic ipsæ val-
væ fulgurant. Nec secius opes ceterâ
majestati domus respondent, ut equi-

dem illud recte videatur ad conversationem humanam magno Jovi fabricatum cœleste palatium. Invitata Psyche talium locorum oblectatione, propius accessit; et paulo fidentior, intra limen sese facit. Mox, prolectante studio pulcherrimæ visionis, miratur singula; et altrinsecus ædium horrea sublimi fabrica perfecta, magnisque congesta gazis conspicit. Nec est quidquam quod ibi non est. Sed præter ceteram tantarum divitiarum admirationem hoc erat præcipue mirificum, quod nullo vinculo, nullo claustro, nullo custode totius orbis thesaurus ille muniebatur. Hæc ei summa cum voluptate visenti, offert sese vox quædam corporis sui nuda; et, Quid, inquit, domina, tantis obstupescis opibus?

..

tua sunt hæc omnia. Prohinc cubiculo te offer, et lectulo lassitudinem refove, et ex arbitrio lavacrum pete. Nos, quarum voces accipis, tuæ famulæ, sedulo tibi præministrabimus; nec corporis curatæ tibi regales epulæ morabuntur. Sensit Psyche divinæ providentiæ beatitudinem: monitusque voces informes audiens, et prius somno, et mox lavacro fatigationem sui diluit. Visoque statim proximo semiroundo suggestu propter, instrumentum cœnatorium rata, refectioni suo commodum, libens accumbit. Et illico vini nectarei eduliorumque variorum fercula copiosa, nullo serviente, sed tantum spiritu quodam impulsa, subministrantur. Nec quemquam tamen illa videre poterat; sed verba tantum audiebat excidentia,

et solas voces famulas habebat. Post opimas dapes quidam introcessit , et cantavit invisus ; et alius citharam pulsavit , quæ videbatur , nec ipse. Tunc modulatæ multitudinis conferta vox aures ejus affertur ; ut , quamvis hominum nemo pareret , chorus tamen esse pateret. Finitis voluptatibus , vespera suadente , concedit Psyche cubitum. Jamque provecta nocte , clemens quidam sonus aures ejus accidit. Tunc virginitati suæ pro tanta solitudine metuens , et pavet et horrescit : et quovis malo plus timet , quod ignorat. Jamque aderat ignobilis maritus , et torum inscenderat , et uxorem sibi Psychen fecerat , et ante lucis exortum propere discesserat : statim voces cubiculo præstolatæ , novam nuptam in-

terfectæ virginitatis curant. Hæc diutino tempore sic agebantur. Atque ut est natura redditum, novitas per assiduam consuetudinem delectationem ei commendarat : et sonus vocis incertæ solitudinis erat solatium. Interea parentes ejus indefesso luctu atque mærore consenescebant. Latiusque porrecta fama, sorores illæ majores cuncta cognorant: propereque mæstæ atque lugubres, deserto lare, certatim ad parentum suorum conspectum affatumque perrexerant. Ea nocte ad suam Psychen sic infit maritus : (namque præter oculos, et manibus et auribus sentiebatur) Psyche dulcissima et cara uxor, exitiabile tibi periculum minatur fortuna sævior, quod observandum pressiore cautela censeo. Sorores jam

tuæ mortis opinione turbatæ, tuumque vestigium requirentes, scopulum istum protinus aderunt. Quarum si quas forte lamentationes acceperis; neque respondeas, immo nec prospicias omnino. Ceterum mihi quidem gravissimum dolorem, tibi vero summum creabis exitium. Annuit, et ex arbitrio mariti se facturam sponondit. Sed eo simul cum nocte dilapso, diem totum lacrymis ac plangoribus misella consumit: se nunc maxime prorsus periisse iterans, quæ beati carceris custodia septa, et humanæ conversationis colloquio viduata, ne sororibus quidem suis de se mærentibus opem salutarem ferre, ac ne videre eas quidem omnino posset. Nec lavacro, nec cibo, nec ulla denique refectione recreata, flens uber-

tim, decessit ad somnum. Nec mora, cum paulo maturius lectum maritus accubans, eamque etiam nunc lacrymantem complexus, sic expostulat: Hoc cine mihi pollicebare, Psyche mea? Quid jam de te tuus maritus exspecto? quid spero? Et perdia, et pernox, nec inter amplexus conjugales desinis cruciatum. Age jam nunc ut voles, et animo tuo damnosa poscenti pareto: tamen memineris meæ seriæ monitionis, cum cœperis sero pœnitere. Tunc illa precibus, et dum se inorituram comminatur, extorquet a marito cupitis annuat: ut sorores videat, luctus mulceat, ora conferat. Sic ille novæ nuptæ precibus veniam tribuit; et insuper, quibuscumque vellet, eas auri vel monilium donare concessit. Sed idem-

tidem monuit , ac sæpe terruit , ne quando sororum pernicioso consilio suasa , de forma mariti quærat : neve se sacrilega curiositate de tanto fortunarum suggestu pessum dejiciat ; nec suum postea contingat amplexum. Gratias egit marito. Jamque lætior animo , Sed prius , inquit , centies moriar , quam tuo isto dulcissimo connubio caream. Amo enim , et efflictim te , quicumque es , atque , ut meum spiritum , diligo ; nec ipsi Cupidini comparo. Sed illud etiam precibus meis , oro , largire , et illi tuo famulo præcipe Zephyro , simili vectura sorores hic mihi sistat. Et imprimens oscula suasoria , et ingerens verba mulcentia , et jungens membra cohibentia , hæc etiam blanditiis adstruit : Mi mellite , mi marite ,

tuæ Psyches dulcis anima. Vi ac potestate Veneris usus, invitus succubuit maritus, et cuncta se facturum spopondit. Atque etiam, luce proximate, de manibus uxoris evanuit. At illæ sorores percontatæ scopulum locumque illum, quo fuerat Psyche deserta, festinantes adveniunt: ibique deflebant oculos, et plangebant ubertim; quoad crebris earum ejulationibus saxa cautesque parilem sonum resultarent. Jamque nomine proprio sororem miseram ciebant; quoad sono penetrabili vocis ululabilis perprona delapso, amens et trepida Psyche procurrit e domo; et, Quid, inquit, vos miseris lamentationibus nequidquam affligitis? quam lugetis, adsum. Lugubres voces desinite, et diutinis lacrymis madentes genas sic-

cate tandem ; quippe cum jam possitis , quam plangebatis , amplecti. Tunc vocatum Zephyrum , præceptis maritalibus admonet. Nec mora , cum ille parens imperio statim clementissimis flatibus innoxia vectura deportat illas. Jam mutuis amplexibus et festinantibus saviis sese perfruuntur : et illæ sedatæ lacrymæ postliminio redeunt , prolectante gaudio. Sed et tectum , inquit , et larem nostrum lætæ succedite , et afflictas animas cum Psyche vestra recreate. Sic allocuta , summas opes domus aureæ , vocumque servientium populosam familiam auribus earum demonstrat , lavacroque pulcherrimo et inhumanæ mensæ lautitiis eas opipare reficit ; ut , illarum prorsus cœlestium divitiarum copiis

affluentibus satiatæ, jam præcordiis
penitis nutrent invidiam. Deni-
que altera earum satis scrupulose
curioseque percontari non desinit,
quis illarum rerum cœlestium do-
minus, quisve vel qualis ipsius sit
maritus. Nec tamen Psyche conju-
gale illud præceptum ullo pacto te-
merat, vel pectoris arcanis exigit:
sed e re nata confingit, esse juve-
nem quemdam et speciosum et com-
modum lanoso barbitio genas inum-
brantem, plerumque rurestribus et
montanis venatibus occupatum. Et,
ne qua sermonis procedentis labe
consilium tacitum proderetur; auro
facto gemmosisque monilibus onus-
tas eas, statim vocato Zephyro tradit
reportandas. Quo protinus perpé-
trato, sorores egregiæ domum re-

deuntes, jamque gliscentis invidiæ
felle flagrantes, multa secum ser-
monibus mutuis perstrepebant. Sic
denique infit altera : En orba et
sæva et iniqua fortuna ! hocine tibi
complacuit, ut utroque parente pro-
gnatæ diversam sortem sustinere-
mus ? et nos quidem, quæ natu ma-
jores sumus, maritis advenis ancillæ
deditæ, extorres et lare et ipsa pa-
tria degamus, longe parentum velut
exsulantes : hæc autem novissima,
quam fœtu satiante postremus partus
effudit, tantis opibus et deo marito
potita sit, quæ nec uti recte tanta
bonorum copia novit ? Vidisti, so-
ror, quanta in domo jacent et qualia
monilia : quæ prænitent vestes, quæ
splendicant gemmæ, quantum præ-
terea passim calcatur aurum. Quod

si maritum etiam tam formosum tenet , ut affirmat ; nulla nunc in orbe toto felicior vivit. Fortassis tamen procedente consuetudine , et affectione roborata , deam quoque illam deus maritus efficiet. Sic est hercules ; sic se gerebat , ferebatque. Jamjam sursum respicit , et deam spirat mulier , quæ voces ancillas habet , et ventis ipsis imperat. At ego misera , primum patre meo senioremaritum sortita sum , deincucurbita calviorem , et quovis puero pumiliorem , cunctam domum seris et catenis obditam custodientem. Suscipit alia : Ego vero maritum articulari etiam morbo complicatum , curvatumque , ac per hoc rarissimo Venerem meam recolentem sustineo , plerumque detortos et duratos in

lapidem digitos ejus perfricans , fo-
mentis olidis , et pannis sordidis ,
et fœtidis cataplasmatibus , manus
tam delicatas istas adurens , nec uxo-
ris officiosam faciem , sed medicæ
laboriosam personam sustinens. Et
tu quidem , soror , videris quam
patientem , vel potius servili (dicam
enim libere quod sentio) hæc per-
feras animo. Enimvero ego nequeo
sustinere ulterius tam beatam for-
tunam collapsam indigne. Recordare
enim , quam superbe , quam arro-
ganter nobiscum egerit , et ipsa jac-
tatione immodicæ ostentationis tu-
mentem suum prodiderit animum :
deque tantis divitiis exigua nobis
invita projecerit ; confestimque præ-
sentiam nostram gravata , propelli et
efflari , exsibilarique nos jusserit. Nec

..

sim mulier , nec omnino spirem ,
nisi eam pessum de tantis opibus de-
jecero. Ac si tibi etiam , ut par est ,
inacuit nostra contumelia , consi-
lium validum ambæ requiramus.
Jamque ista , quæ ferimus , non pa-
rentibus nostris , ac nec ulli de-
monstremus alii ; immo nec omnino
quidquam de ejus salute norimus.
Sat est , quod ipsæ vidimus , quæ
vidisse pœnituit ; nedum ut genito-
ribus et omnibus populis tam beatum
ejus differamus præconium. Nec sunt
enim beati , quorum divitias nemo
novit. Sciет , se non ancillas , sed
sorores habere majores. Et nunc
quidem concedamus ad maritos ; et
lares pauperes nostros , sed plane
sobrios , revisamus : denique cogi-
tationibus pressioribus instructæ , ad

superbiam puniendam firmiores redeamus. Placet pro bono duabus malis malum consilium: totisque illis tam pretiosis muneribus absconditis, comam trahentes, et, proinde ut merebantur, ora lacerantes, simulatos redintegrant fletus. Ac sic parentes quoque, redulcerato prorsus dolore, raptim deterrentes, vesania turgidæ, domus suas contendunt; dolum scelestum, immo vero parricidium struentes contra sororem insonem. Interea Psychen maritus ille, quem nescit, rursus suis illis nocturnis sermonibus sic commovet: Videsne quantum tibi periculum velitatur fortuna eminus? ac, nisi longe firmiter præcaves, mox cominus congredietur. Perfidæ lupulæ magnis conatibus nefarias in-

sidias tibi comparant: quarum summa est, ut te suadeant meos explorare vultus; quos, ut tibi sæpe prædixi, non videbis, si videris. Ergo igitur, si posthac pessimæ illæ lamiae noxiis animis armatæ venerint, (venient autem, scio) neque omnino sermonem conferas; et, si id tolerare pro genuina simplicitate, proque animi tui teneritudine non potueris, certe de marito nil quidquam vel audias, vel respondeas. Nam et familiam nostram jam propagabimus, et hic adhuc infantilis uterus gestat nobis infantem alium: si texeris nostra secreta silentio, divinum; si profanaveris, mortalem. Nuntio Psyche læta floreat, et divinæ subolis solatio plaudat, et futuri pignoris gloria ges-

tiebat , et materni nominis dignitate gaudebat. Crescentes dies et menses exeuntes anxia numerat : et sarcinæ nesciæ rudimenta miratur , de brevi punctulo tantum incrementulum locupletis uteri. Sed jam pestes illæ teterrimæque furiaë anhelantes viperæum virus , et festinantes , impia celeritate navigabant. Tunc sic iterum momentarius maritus suam Psychen admonet : Dies ultima , et casus extremus , et sexus infestus , et sanguis inimicus jam sumpsit arma , et castra commovit , et aciem direxit , et classicum personavit. Jam mucrone dextrico jugulum tuum nefariæ tuæ sorores petunt. Heu quantis urgemur cladibus , Psyche dulcissima ! Tui nostrique miserere : religiosaque continentia domum ,

maritum, teque et istum parvulum nostrum imminentis ruinæ infortunio libera. Nec illas scelestas feminas, quas tibi post internecivum odium et calcata sanguinis fœdera sorores appellare non licet, vel videas, vel audias; cum in morem Sirenum scopulo prominentes, funestis vocibus saxa personabunt. Suscipit Psyche, singultu lacrymoso sermonem incertans: Jamdudum, quod sciam, fidei atque parciloquii mei perpendisti documenta: nec eo secius approbabitur tibi nunc etiam firmitas animi mei. Tu modo Zephyro nostro rursum præcipe, fungatur obsequio, et in vicem denegatæ sacrosanctæ imaginis tuæ, redde saltem conspectum sororum, per istos cinnameos et undique pen-

dulos crines tuos, per teneras et teretes et meis similes genas, pectus, nescio quo calore, fervidum! Sic in hoc saltem parvulo cognoscam faciem tuam. Supplicis anxie piis precibus erogatus, germani complexus indulge fructum; et tibi devotæ caræque Psyche animam gaudio recrea. Nec quidquam amplius in tuo vultu requiro. Jam nil officiunt mihi nec ipsæ nocturnæ tenebræ. Teneo te meum lumen. His verbis et amplexibus mollior decantatus maritus, lacrymasque ejus suis crinibus detergens, facturum spopondit: et prævertit statim lumen nascentis diei. Jugum sororium consponsæ factionis, ne parentibus quidem visis, recta de navibus scopulum petunt illum, præci-

piti cum velocitate : nec venti ferentis oppertæ præsentiam , licentiosa cum temeritate prosiliunt in altum. Nec immemor Zephyrus regalis edicti , quamvis invitus , susceptas eas gremio spirantis auræ , solo reddidit. At illæ incontatæ statim conferto vestigio domum penetrant , complexæque suam prædam , sorores nomine mentientes , thesaurumque penitus abditæ fraudis vultu læto tegentes , sic adulant : Psyche , non ita ut pridem parvula , et ipsa jam mater es. Quantum , putas , boni nobis geris in ista perula ? quantis gaudiis totam domum nostram hilarabis ? O nos beatas , quas infantis aurei nutrimenta lætabunt ! qui si parentum , ut oportet , pulchritudini responderit , prorsus Cupido nasce-

tur. Sic affectione simulata, paulatim sororis invadunt animum. Statimque eas lassitudine viæ sedilibus refotas, et balnearum vaporosis fontibus curatas, pulcherrimo triclinio mirisque illis et beatis edulibus atque tucetis oblectat. Jubet citharam loqui, psallitur: tibus agere, sonatur: choros canere, cantatur. Quæ cuncta præsentem nullo dulcissimis modulis animos audientium remulcebant. Nec tamen scelestarum feminarum nequitia vel ipsa mellita cantus dulcedine mollita conquievit: sed ad destinatam fraudum pedicam sermones conserentes, dissimulanter occipiunt sciscitari, qualis ei maritus, et unde natalium spectacula proveniret. Tunc illa simplicitate nimia pristini sermonis oblita, novum commentum in-

struit; atque maritum suum de provincia proxima, magnis pecuniis negotiantem, jam medium cursum ætatis agere, interspersum rara canitie. Nec in sermone isto tantillum morata, rursum opiparis muneribus eas onustas, ventoso vehiculo reddidit. Sed dum Zephyri tranquillo spiritu sublimatæ domum redeunt, sic secum altercantes: Quid, soror, dicimus de tam monstruoso fatuæ illius mendacio? Tunc adulescens, modo florenti lanugine barbam instruens; nunc ætate media, candenti canitie lucidus. Quis ille, quem temporis modici spatium repentina senecta reformavit? Nil aliud reperies, mi soror, quam vel mendacium istam pessimam feminam confingere, vel formam mariti sui nescire. Quo-

rum utrum verum est, opibus istis quam primum exterminanda est. Quod si viri sui faciem ignorat, deo profecto denupsit; et deum nobis prægnatione ista gerit. Certe si divini puelli, quod absit, hæc mater audierit, statim me laqueo nexili suspendam. Ergo interim ad parentes nostros redeamus, et exordio sermonis hujus quam concolores fallacias attexamus. Sic inflammatae, parentibus fastidienter appellatis, et nocte turbatis vigiliis perditæ, matutino scopulum pervolant: et inde soliti venti præsidio vehementer devolant; lacrymisque pressura palpebrarum coactis, hoc astu puellam appellant: Tu quidem felix, et ipsa tanti mali ignorantia beata, sedes incuriosa periculi tui: nos autem,

quæ pervigili cura rebus tuis excubamus, cladibus tuis misere cruciamur. Pro vero namque comperimus, nec te, sociæ scilicet doloris casusque tui, celare possumus, immanem colubrum, multinodis voluminibus serpentem, veneno ñoxio colla sanguinantem, hiantemqueinglue profunda, tecum noctibus latenter acquiescere. Nunc recordare sortis Pythiæ, quæ te pertrucis bestię nuptiis destinatam esse clamavit. Et multi coloni, quique circumsecus venantur, et accolæ plurimi videre eum vespera redeuntem e pastu, proximique fluminis vadis innatantem. Nec diu blandis alimoniarum obsequiis te saginaturum omnes affirmant: sed cum primum prægnationem istam plenus maturaverit ute-

rus, opimior fructu præditam devoraturum. Ad hæc jam tua est existimatio, utrum sororibus pro tua cara salute sollicitis assentiri velis, et declinata morte nobiscum securi periculi vivere, an sævissimæ bestię sepeliri visceribus. Quod si teroris hujus vocalis solitudo, vel clandestinæ Veneris fœtidi periculosique concubitus, et venenati serpentis amplexus delectant; certe piæ sorores nostrum fecerimus. Tunc Psyche misella, utpote simplex, et animi tenella, rapitur verborum tam tristium formidine: et, extra terminum mentis suæ posita, prorsus omnium mariti monitionum, suarumque promissionum memoriam effudit, et in profundum calamitatis sese præcipitavit: tremensque, et

exsanguis colore lurida, tertiata verba semihianti voce substrepens, sic ad illas ait: Vos quidem, carissimæ sorores, ut par erat, in officio vestræ pietatis permanetis: verum et illi qui talia vobis affirmant, non videntur mihi mendacium fingere. Nec enim umquam viri mei vidi faciem, vel omnino cujatis sit novi; sed tantum nocturnis subaudiens vocibus, maritum incerti status et prorsus lucifugam tolero; bestiamque aliquam recte dicentibus vobis merito consentio. Meque magnopere semper a suis terret aspectibus, malumque grande de vultus curiositate præminatur. Nunc, si quam salutarem opem periclitanti sorori vestræ potestis afferre, jam nunc subsistite. Ceterum incuria sequens prioris pro-

videntiæ beneficia corrumpit. Tunc
nactæ, jam portis patentibus, nudat-
um sororis animum facinorosæ mu-
lieres, omissis tectæ machinæ lati-
bulis, destrictis gladiis fraudium,
simplicis puellæ paventes cogitatio-
nes invadunt. Sic denique altera :
Quoniam nos originis nexus pro tua
incolumitate periculum quidem nul-
lum ante oculos habere compellit ;
viam, quæ sola deducit iter ad salu-
tem, diu diuque cogitatam monstrabi-
mus tibi. Novaculam præacutam, ap-
pulsuetiam palmulæ lenientis exaspe-
ratam, tori qua parte accubare con-
suesti, latenter absconde : lucernam-
que concinne completam oleo, claro
lumine præmicantem, subde aliquo
claudentis aululæ tegmine : omnique
isto apparatu tenacissime dissimula-

to, postquam sulcatos intrahens gressus cubile solitum conscenderit, jamque porrectus, et exordio somni prementis implicitus, altum soporem flare cœperit; toro delapsa, nudoque vestigio pensilem gradum paululatim minuens, cœcæ tenebræ custodia liberata lucerna, præclari tui facinoris opportunitatem de luminis consilio mutuare: et ancipiti telo illo, audaciter prius dextera sursum elata, nisi quam valido noxii serpentis nondum cervicis et capitis abscede. Nec nostrum tibi deerit subsidium: sed cum primum illius morte salutem tibi feceris, anxix præstolabimur: cunctisque istis ocius tecum relatis, votivis nuptiis hominem te jungemus homini. Tali verborum incendio flammata viscera sorqris jam prorsus

ardentis deserentes, ipsæ protinus,
tanti mali confinium sibi etiam exi-
mie metuentes, flatus alitis im-
pulsu solito porrectæ super scopu-
lum, illico pernici se fuga proripiunt:
statimque conscensis navibus abeunt.
At Psyche relictæ sola, nisi quod in-
festis furiis agitata, sola non est,
æstu pelagi simile mærendo fluc-
tuat: et, quamvis statuto consilio,
et obstinato animo, jam tum faci-
nori suas manus admovens; adhuc
incerta consilii titubat, multisque
calamitatis suæ distrahitur affectibus.
Festinat, differt; audet, trepidat;
diffidit, irascitur: et, quod est ulti-
mum, in eodem corpore odit bes-
tiam, diligit maritum. Vespera ta-
men jam noctem trahente, præcipiti
festinatione nefarii sceleris instruit

apparatum. Nox aderat, et maritus aderat, primisque Veneris præliis velitatus altum soporem descenderrat. Tunc Psyche, et corporis et animi alioquin infirma, fali tamen sævitia subministrante, viribus roboratur: et, prolata lucerna, et arrepta novacula, sexum audacia mutavit. Sed, cum primum luminis oblatione tori secreta claruerunt; videt omnium ferarum mitissimam dulcissimamque bestiam, ipsum illum Cupidinem formosum deum formose cubantem: cujus aspectu lucernæ quoque lumen hilaratum increbuit, et acuminis sacrilegi novacula prænitebat. At vero Psyche tanto aspectu deterrita, et impositos animi, marcido pallore defecta, tremensque desedit in imos po-

plites; et ferrum quærit abscondere, sed in suo pectore. Quod profecto fecisset, nisi ferrum, timore tanti flagitii, manibus temerariis delapsum evolasset. Jamque lassa salute, defecta, dum sæpius divini vultus intuetur pulchritudinem, recreatur animi. Videt capitis aurei genialem cæsariem ambrosia temulentam, cervices lacteas, genasque purpureas pererrantes crinium globos decoriter impeditos, alios antependulos, alios retropendulos: quorum splendore nimio fulgurante, jam et ipsum lumen lucernæ vacillabat. Per humeros volatilis dei pinnæ roscidæ micanti flore candicant; et quamvis alis quiescentibus extimæ plumulæ tenellæ, ac delicatæ tremule resultantes, inquieta lasciviunt. Ceterum corpus glabel-

lum atque luculentum , et quale
peperisse Venerem non pœniteret.
Ante lectuli pedes jacebat arcus , et
pharetra , et sagittæ , magni dei pro-
pitia tela. Quæ dum insatiabili animo
Psyche satis curiosa rimatur atque
pertractat , et mariti sui miratur
arma ; deponit unam de pharetra
sagittam , et puncto pollicis extre-
mam aciem periclitabunda , tremen-
tis etiam nunc articuli nisu fortiore
pupugit altius ; ut per summam cu-
tem roraverint parvulæ sanguinis
rosei guttæ. Sic ignara Psyche , spon-
te in Amoris incidit amorem. Tunc
magis magisque cupidine flagrans
Cupidinis , prona in eum efflictim in-
hians , patulis ac petulantibus saviis
festinanter ingestis , de somni men-
sura metuebat. Sed dum bono tanto

percita , saucia mente fluctuat ; lucerna illa , sive perfidia pessima , sive invidia noxia , sive quod tale corpus contingere et quasi basiare et ipsa gestiebat , evomuit de summa luminis sui stillam ferventis olei super humerum dei dexterum. Hem , audax et temeraria lucerna , et amoris vile ministerium ! ipsum ignis totius deum aduris : cum te scilicet amator aliquis , ut diutius cupitis etiam nocte potiretur , primus invenerit. Sic inustus exsiluit deus , visaque detectæ fidei colluvie , prorsus ex oculis et manibus infelicissimæ conjugis tacitus avolavit. At Psyche statim resurgentis ejus crure dextero manibus ambabus arrepto , sublimis evectionis appendix miseranda , et per nubilas plagas penduli comitatus ex-

trema consequia , tandem fessa delabitur solo. Nec deus amator humi jacentem deserens , involavit proximam cupressum , deque ejus alto cacumine sic eam graviter commotus affatur : Ego quidem , simplicissima Psyche , parentis meæ Veneris præceptorum immemor , quæ te miseræ extremique hominis devinctam cupidine , infimo matrimonio addici jusserat , ipse potius amator advolavi tibi. Sed hæc feci leviter , scio : et præclarus ille sagittarius , ipse me telo meo percussi , teque conjugem meam feci , ut bestia scilicet tibi viderer , et ferro caput excideres meum , quod istos amatores tuos oculos gerit ? Hæc tibi idem tunc semper cavenda censebam , hæc benivole remonebam. Sed illæ quidem consilia-

trices egregiæ tuæ , tam perniciosi
magisterii dabunt actutum mihi pœ-
nas ; te vero tantum fuga mea puni-
vero. Et cum termino sermonis ,
pinnis in altum se proripuit. Psyche
vero humi prostrata , et quantum
visu poterat , volatus mariti prospici-
ens , extremis affligebat lamenta-
tionibus animum. Sed ubi remigio
plumæ raptum maritum proceritas
spatii fecerat alienum , per proximi
fluminis marginem præcipitem sese
dedit. Sed mitis fluvius , in honorem
dei scilicet , qui et ipsas aquas urere
consuevit , metuens sibi , confestim
eam innoxio volumine super ripam
florentem herbis exposuit. Tunc forte
Pan deus rusticus juxta supercilium
amnis sedebat , complexus hic humo
Cannam deam , eamque vuculas om-

nimodas edocens recinere. Proxime ripam vago pastu lasciviunt comam fluvii tondentes capellæ. Hirtuosus deus sauciam Psychen, atque defec- tam, ulcumque casus ejus non in- scius, clementer ad se vocatam sic permulcet verbis lenientibus: Puella scitula, sum quidem rusticanus et opilio, sed senectutis prolixæ bene- ficio, multis experimentis instructus. Verum, si recte coniecto, quod pro- fecto prudentes viri divinationem autumant, ab isto titubante et sæpius vacillante vestigio, deque nimio pal- lore corporis, et assiduo suspiratu, immo et ipsis mærentibus oculis tuis, amore nimio laboras. Ergo mihi aus- culta, nec te rursus præcipitio, vel ullo mortis arcessito genere perimas. Luctum desine, et pone mærorem:

precibusque potius deorum maximum percole: et, utpote adulescentem delicatum luxuriosumque, blandis obsequiis promerere. Sic locuto deo pastore, nulloque sermone reddito, sed adorato tantum numine salutari, Psyche pergit ire. Sed cum aliquam multum viæ laboranti vestigio pererrasset, inscio quodam tramite jam delabente, accedit quamdam civitatem, in qua regnum maritus unius sororis ejus obtinebat. Qua re cognita, Psyche nuntiarî præsentiam suam sorori desiderat: mox inducta, mutuis amplexibus alternæ salutationis expletis, percontanti causas adventus sui, sic infit: Meministi consilium vestrum scilicet, quo mihi suastis, ut bestiam, quæ mariti mentito nomine mecum quiescebat,

priusquam ingluvie voracime misellam hauriret, ancipiti novacula perimerem. Sed cum primum, ut æque placuerat, conscio lumine vultus ejus aspexi; video mirum divinumque prorsus spectaculum: ipsum illum deæ Veneris filium, ipsum, inquam, Cupidinem leni quiete sopitum. Ac dum tanti boni spectaculo percita, et nimia voluptatis copia turbata, fruendi laborarem inopia; casu scilicet pessimo, lucerna fervens oleum rebullivit in ejus humerum. Quo dolore statim somno recussus, ubi me ferro et igni conspexit armatam, Tu quidem, inquit, ob istud tam dirum facinus, confestim toro meo divorte, tibi que res tuas habeto. Ego vero sororem tuam, et nomen quo tu censearis, aiebat, jam mihi confarreatis

nuptiis conjugabo. Et statim Zephyro præcipit, ultra terminos me domus ejus efflaret. Necdum sermonem Psyche finierat: illa vesanæ libidinis et invidiæ noxiæ stimulis agitata, præconcinnato mendacio fallens maritum, quasi de morte parentum aliquid comperisset, statim navem ascendit; et ad illum scopulum protinus pergit: et, quamvis alio vento flante, cæca spe tamen inhians, Accipe me, dicens, Cupido, dignam te conjugem: et, tu, Zephyre, suscipe dominam: saltu se maximo præcipitem dedit. Nec tamen ad illum locum, vel saltem mortua, pervenire potuit. Nam per saxa cautium membris jactatis atque dissipatis, et, proinde ut merebatur, laceratis visceribus suis, alitibus bestiisque ob-

vium ferens pabulum , interiit. Nec vindictæ sequentis pœna tardavit. Nam Psyche errabundo rursus gradu pervenit ad civitatem aliam , in qua pari modo soror morabatur alia. Nec secius et ipsa fallacie germanitatis inducta , et in sororis sceleratas nuptias æmula , festinavit ad scopulum : inque simile mortis exitium cecidit. Interdum Psyche quæsitio ni Cupidinis intenta , populos circuibat. Ille vulnere lucernæ dolens , in ipso thalamo matris jacens ingemebat. Tunc avis per alba illa Gavia , quæ super fluctus marinos piinnis natat , demergit sese propere ad oceani profundum gremium. Ibi commodum Venerem lavantem natantemque propter assistens , indicat adustum filium ejus gravi vulneris dolore , mærentem , dubium

salutis jacere: jamque per cunctorum
ora populorum rumoribus conviciis-
que variis omnem Veneris familiam
male audire; quod ille quidem mon-
tano scortatu, tu vero marino nata-
tu secesseritis. Ac per hoc non volup-
tas ulla, non gratia, non lepos, sed
incompta, et agrestia, et horrida cunc-
ta sint; non nuptiæ conjugales, non
amicitiæ sociales, non liberum cari-
tates, sed enormis illuvies, et squalen-
tium fœderum insuave fastidium. Hæc
illa verbosa et satis curiosa avis, in au-
ribus Veneris filium lacerans existi-
matione, ganniebat. At Venus irata
solidum, exclamat repente: Ergo
jam ille bonus filius meus habet ami-
cam aliquam? Prome, agedum, quæ
sola mihi servis amanter, nomen ejus,
quæ puerum ingenuum et investem

sollicitavit , sive illa de nympha-
rum populo , seu de horarum nu-
mero , seu de musarum choro , vel de
mearum gratiarum ministerio. Nec
loquax illa conticuit avis ; sed , Nes-
cio , inquit , domina : puto puellam ,
(si probe memini , Psyches nomine
dicitur) efflictim cupere. Tunc indi-
gnata Venus exclamavit : Vel maxi-
me Psychen illam , meæ formæ suc-
cubam , mei nominis æmulam , vere
diligis. Nimirum istud incrementum
lenam me putavit , cujus monstratu
puellam illam cognosceret. Hæc qui-
ritans properiter emergit e mari ,
suumque protinus aureum thalamum
petiit : et reperto , sicut audierat ,
ægroto puero , jam inde a foribus
quam maxime boans , Honesta , in-
quit , hæc , et natalibus nostris bo-

næque tuæ frugi congruentia? Ut primum quidem tuæ parentis, immo dominæ præcepta calcares, nec sordidis amoribus inimicam meam pol-
lucres; verum etiam hoc ætatis puer, tuis licentiosis et immaturis jungeres amplexibus; ut ego nurum scilicet tolerarem inimicam. Sed utique præsumis nugo et corruptor, et inamabilis, te solum generosum, nec me jam per ætatem posse concipere. Velim ergo scias, multo te meliorem filium alium genituram; immo, ut contumeliam magis sentias, aliquem de meis adoptaturam vernulis: eique donaturam istas pinnas, et flammæ, et arcum, et istas sagittas, et omnem meam suppellectilem, quam tibi non ad hos usus dederam. Nec enim de patris tui bonis, ad instructionem

istam quidquam concessum est. Sed male prima tua pueritia inductus es, et acutas manus habes, et maiores tuos irreverenter pulsasti toties; et ipsam matrem tuam, me, inquam, ipsam, parricida, denudas quotidie: et percussisti sæpius, et quasi viduam utique contemnis: nec vitricum tuum, fortissimum illum maximumque bellatorem, metuis. Quidni! cui sæpius, in angorem mei pellicatus, puellas propinare consuesti. Sed jam faxo, te lusus hujus pæniteat, et sentias acidas et amaras nuptias istas. Sed nunc irrisui habita quid agam? quo me conferam? quibus modis stellionem istum cohibeam? Petamne auxilium ab inimica mea Sobrietate, quam propter hujus ipsius luxuriam offendi sæpius? aut

rusticæ squalentisque feminæ colloquium prorsus adhibendum est? horresco: nec tamen vindictæ solatium unde unde spernendum est. Illa mihi prorsus adhibenda est, nec ulla alia: quæ castiget asperrime nugonem istum: pharetram explicet, et sagittas dearmet, arcum enodet, tædam deflammet, immo et ipsum corpus ejus acrioribus remediis coerceat. Tunc injuriæ meæ litatum crediderim, cum ejus comas, quas istis manibus meis subinde aureo nitore perstrinxi, deraserit: pinnas, quas meo gremio nectarei fontis infeci, prætonderit. Sic effata, foras sese proripit infesta, et stomachata biles venereas. Sed eam protinus Ceres et Juno continuantur: visamque vultu tumido, quæsiere, cur truci supercilio tan-

tam venustatem micantium oculorum
coerceret? At illa, Opportune, in-
quit, ardenti prorsus isto meo pec-
tori violentiam scilicet perpetraturæ
venitis. Sed totis, oro, vestris viribus
Psychen illam fugitivam, volaticam,
mihi requirite. Nec enim vos utique
domus meæ famosa fabula, et non
dicendi filii mei facta latuerunt. Tunc
illæ ignaræ, quæ gesta sunt, palpare
Veneris iram sævientem sic adortæ:
Quid tale, domina, deliquit tuus
filius, ut animo pervicaci voluptates
illius impugnes: et, quam ille diligit,
tu quoque perdere gestias? Quod
autem, oramus, isti crimen, si puellæ
lepidæ libenter arrisit? An ignoras
cum masculum et juvenem esse,
vel certe jam quot sit annorum oblita
es? An quod ætatem portat bellule,

puer tibi semper videtur? Mater autem tu, et præterea cordata mulier, filii tui lusus semper explorabis curiose, et in eo luxuriam culpabis, et amores revinces, et tuas artes tuasque delicias in formoso filio reprehendes? Quis autem te deum, quis hominum patietur, passim cupidines populis disseminantem, cum tuæ domus amores amare coerceas, et vitiorum muliebrium publicam præcludas officinam? Sic illæ metu sagittarum, patrocinio gratioso Cupidini, quamvis absenti, blandiebantur. Sed Venus indignata ridicule tractari suas injurias, præversis illis, alterius concito gradu, pelago viam capessit.

A P U L E I I
METAMORPHOSEON
LIBER SEXTUS.

..

ARGUMENTUM

LIBRI SEXTI.

Post anxiam disquisitionem , post Cereris suasionem , post Junonis refractionem , Psyche ultronea Veneri sese offert. Veneris ascensus in cœlum et numinum imploratio describitur ; ejusque in Psychen jussa imperiosissima memorantur : ut scilicet acervum omnifariæ frugis granis sejugatis disponeret ; ut floccum velleris pretiosi quæsitum afferret ; ut liquorem stygium urnula deferret ; ut a Proserpina pyxidem formositate repletam referret. Quibus omnibus divino adminiculo confectis , nubit Psyche in concilio deorum Cupidini suo ; celebranturque in cœlo nuptiæ : ex quo matrimonio nascitur Voluptas.

LIBER VI.

INTEREA Psyche variis jactabatur
discursibus, dies noctesque mariti
vestigationibus inquieta, animo tanto
cupidior; iratum licet, si non uxo-
riis blanditiis lenire, certe servilibus
precibus propitiare. Et; prospecto
templo quodam in ardui montis ver-
tice, Unde autem, inquit, scio, an
istic meus degat dominus? Et illico
dirigit citatum gressum, qua defec-
tum prorsus assiduis laboribus spes
incitabat et votum. Jamque gnaviter
emensis celsioribus jugis, pulvina-
ribus sese proximam intulit. Videt
spicas frumentarias in acervo, et alias
flexiles in corona; et spicas hordei

videt. Erant et falces, et operæ messoriae mundus omnis; sed cuncta passim jacentia, et incuria confusa, et, ut solet, æstu laborantium manibus projecta. Hæc singula Psyche curiose dividit, et discretim remota rite componit: rata scilicet, nullius dei fana et cerimonias negligere se debere, sed omnium benivolum misericordiam corrogare. Hæc eam sollicite seduloque curantem, Ceres alma deprehendit; et longum exclamat protinus: Ah, Psyche miseranda! totum per orbem Venus anxia disquisitione tuum vestigium furens animi requirit; teque ad extremum supplicium expetit, et totis numinis sui viribus ultionem flagitat. Tu vero rerum mearum tutelam nunc geris, et aliud quidquam cogitas nisi de tua

salute ? Tunc Psyche pedes ejus
 advoluta, et uberi fletu rigans deæ
 vestigia, humumque verrens crini-
 bus suis, multijugis precibus editis
 veniam postulabat: Per ego te frugi-
 feram tuam dexteram istam depre-
 cor, per lætificas messium cerimo-
 nias, per tacita sacra cistarum, et
 per famulorum tuorum draconum
 pinnata curricula, et glebæ siculæ
 sulcamina, et currum rapacem, et
 terram tenacem, et illuminarum
 Proserpinæ nuptiarum demeacula,
 et luminosarum filiæ inventionum
 remeacula, et cetera, quæ silentio
 tegit Eleusinis Atticæ sacrarium,
 miserandæ Psychæ animæ, supplicis
 tuæ, subsiste. Inter istam spicarum
 congeriem patere vel pauculos dies
 delitescam; quoad deæ tantæ sæviens

ira spatio temporis mitigetur, vel certe meæ vires diutino labore fessæ, quietis intervallo leniantur. Suscipit Ceres: Tuis quidem lacrymosis precibus et commoveor, et opitulari cupio; sed cognatæ meæ, cum qua etiam antiquum fœdus amicitiae colo, bonæ præterea feminæ, malam gratiam subire nequeo. Decede itaque istis ædibus protinus: et, quod a me retenta custoditaque non fueris, optimi consule. Contra spem suam repulsa Psyche, et afflicta duplici mæstitia, iter retrorsum porrigens inter subsitæ convalles sublucidum lucum, prospicit fanum solerti fabrica structum: nec ullam vel dubiam spei melioris viam volens omittere, sed adire cujuscunque dei veniam, sacratis foribus proxi-

mat. Videt dona speciosa, et lacinias
auro litteratas ramis arborum posi-
busque suffixas; quæ cum gratia facti,
nomen deæ, cui fuerant dicata, testa-
bantur. Tunc genu nixa, et manibus
aram tepentem amplexa, detergis
ante lacrymis, sic apprecatur: Ma-
gni Jovis germana et conjuga, sive tu
Sami, quæ querulo partu vagituque
et alimonia tua gloriatur, tenes ve-
tusta delubra: sive celsæ Carthagi-
nis, quæ te virginem vectura leonis
cælo commeantem percolit, beatas
sedes frequentas: sive prope ripas
Inachi, qui te jam nuptam Tonantis,
et reginam dearum memorat, incly-
tis Argivorum præsides mœnibus:
quam cunctus oriens Zigiam vene-
ratur, et omnis occidens Lucinam
appellat: sis meis extremis casibus

Juno Sospita , meque in tantis exant-
latis laboribus defessam , imminentis
periculi metu libera. Quod sciam ,
soles prægnantibus periclitantibus ul-
tro subvenire. Ad istum modum sup-
plicanti statim sese Juno cum totius
sui numinis augusta dignitate præ-
sentat ; et protinus , Quam vellem ,
inquit , per fidem , nutum meum pre-
cibus tuis accommodare : sed contra
voluntatem Veneris , nurus meæ ,
quam filiæ semper dilexi loco , præ-
stare me pudor non sinit. Tunc etiam
legibus , quæ servos alienos profu-
gos , invitis dominis , vetant suscipi ,
prohibeor. Isto quoque fortunæ nau-
fragio Psyche perterrita , nec indi-
pisci jam maritum volatilem quiens ,
tota spe salutis deposita , sic ipsa suas
cogitationes consuluit : Jam quæ pos-

sunt alia meis ærumnis tentari vel adhiberi subsidia , cui ne dearum quidem , quamquam volentium , potuerunt prodesse suffragia? Quorsum itaque , tantis laqueis inclusa , vestigium porrigam ; quibusque tectis vel etiam tenebris abscondita , magnæ Veneris inevitabiles oculos effugiam? Quin igitur masculum tandem sumis animum , et cassæ speculæ renuntias fortiter , et ultroneam te dominæ tuæ reddis , et vel sera modestia sævientes impetus ejus mitigas? Qui scias , an etiam , quem diu quæritas , illic in domo matris reperiās? Sic ad dubium obsequium , immo ad certum exitium præparata , principium futuræ secum meditabatur obsecrationis. At Venus terrenis remediis inquisitionis abnuens , cœlum petit. Jubet instrui

currum, quem ei Vulcanus subtili fabrica studiose poliverat, et ante thalami rudimentum nuptiale munus obtulerat, limæ tenuantis detrimento conspicuum, et ipsius auri damno pretiosum. De multis, quæ circa cubiculum dominæ stabulant, procedunt quatuor candidæ columbæ, et hilaris incessibus picta colla torquentes, jugum gemmeum subeunt; susceptaque domina lætæ subvolant. Currum deæ prosequentes gannitu constrepenti lasciviunt passerres: ceteræ, quæ dulce cantitant aves, melleis modulissuave resonantes, adventum deæ prænuntiant. Cedunt nubes, et cœlum filiæ panditur: et summus æther cum gaudio suscipit deam. Nec obvias aquilas, vel accipitres rapaces pertimescit magnæ Veneris canora

familia. Tunc se protinus ad regias Jovis arces dirigit, et petitu superbo Mercurii, dei vocalis, operæ necessariam usuram postulat. Nec renuit Jovis cærum supercilium. Tunc ovans illico, comitante etiam Mercurio, Venus cælo debeat, eique sollicite serit verba: Frater Arcas, scis nempe sororem tuam Venerem sine Mercurii præsentia nil umquam fecisse: nec te præterit utique quanto jam tempore delitescentem ancillam nequiverim reperire. Nil ergo superest, quam tuo præconio præmium investigationis publicitus edicere. Fac ergo mandatum matures meum, et indicia, quibus possit agnosci, manifeste designes; ne, si quis occultationis illicitæ crimen subierit, ignorantia se possit excusatione defende-

re. Et simul dicens , libellum ei por-
rigit, ubi *Psyches* nomen contineba-
tur, et cetera. Quo facto, protinus
domum secessit. Nec *Mercurius* omi-
sit obsequium. Nam per omnium ora
populorum passim discurrens, sic
mandatæ prædicationis munus exse-
quebatur : Si quis a fuga retrahere,
vel occultam demonstrare poterit
fugitivam regis filiam *Veneris* ancil-
lam, nomine *Psyche*, conveniat
retro metas *Murtias* *Mercurium* præ-
dicatorem, accepturus indicinæ no-
mine ab ipsa *Venere* septem savia
suavia, et unum blandientis appulsu
linguæ longe mellitum. Ad hunc mo-
dum pronuntiante *Mercurio*, tanti
præmii cupido certatim omnium
mortalium studium arrexerat. Quæ
res nunc vel maxime sustulit *Psyches*

omnem contationem. Jamque fores ejus dominæ proximanti occurrit una de famulatione Veneris, nomine Consuetudo : statimque , quantum maxime potuit , exclamat : Tandem , ancilla nequissima , dominam habere te scire cœpisti ? An pro cetera morum tuorum temeritate istud quoque nescire te fingis , quantos labores circa tuas inquisitiones sustinuerimus ? Sed bene , quod meas potissimum manus incidisti , et inter Orci caneros jam ipsos adhæsisti , datura scilicet actutum contumaciæ tantæ pœnas. Et audaciter in capillos ejus immissa manu , trahebat eam , nequaquam renitentem. Quam ubi primum inductam , oblatamque sibi conspexit Venus, latissimum cachinnum extollit , et qualem solent ferventer irati :

caputque quatiens, et adscalpens aurem dexteram, Tandem, inquit, dignata es socrum tuam salutare? An potius maritum, qui vulnere tuo periclitatur, intervisere venisti? Sed esto segura: jam enim excipiam te, ut bonam nurum condecet. Et, Ubi, inquit, Sollicitudo atque Tristities, ancillæ meæ? Quibus introvocatis, torquendam tradidit eam. At illæ sequentes herile præceptum, Psychen misellam flagellis afflictam, et ceteris tormentis excruciatam, iterum dominæ conspectui reddunt. Tunc rursus sublato risu Venus, Et ecce, inquit, nobis turgidi ventris sui lenocinio commovet miserationem; unde me præclara sobole aviam beatam scilicet faciat. Felix vero ego, quæ in ipso ætatis meæ flore vocabor

avia: et vilis ancillæ filius nepos Veneris audiet. Quamquam inepta ego frustra filium dicam. Impares enim nuptiæ, et præterea in villa sine testibus, et patre non consentiente factæ; legitimæ non possunt videri: ac per hoc spurius iste nascetur; si tamen partum omnino proferre te patiemur. His editis, involat eam, vestemque plurifariam diloricat: capilloque discisso, et capite conquassato, graviter affligit, et, accepto frumento et hordeo, et milio, et papavere, et cicere, et lente, et faba, commixtisque acervatim confusisque in unum grumulum, sic ad illam: Videris enim mihi tam deformis ancilla nullo alio, sed tantum sedulo ministerio amatores tuos promereri: jam ergo et ipsa frugem tuam peri-

clitabor. Discerne seminum istorum passivam congeriem : singulisque granis rite dispositis , atque sejugatis , ante istam vesperam opus expeditum approbato mihi. Sic assignato tantorum seminum cumulo , ipsa cœnæ nuptiali concessit. Nec Psyche manus admolitur inconditæ illi et inextricabili moli ; sed immanitate præcepti consternata , silens obstupescit. Tunc formicula illa parvula , atque ruricola , certa tum difficultatis tantæ , laborisque miserta contubernalis magni dei , socrusque sævitiam exsecrata , discurrens gnaviter convocat corrogatque cunctam formicarum accolarum classem : Miscremini , terræ omniparentis agiles alumnae , miseremini , et Amoris uxori , puellæ lepidæ , periclitanti prompta veloci-

tate succurrite. Ruunt aliæ superque
aliæ sepedum populorum undæ,
summoque studio singulæ granatim
totum digerunt acervum : separa-
timque distributis, dissitisque gene-
ribus, e conspectu perneciter abeunt.
Sed initio noctis e convivio nuptiali
vino madens et fragrans balsama Ve-
nus remeat, totumque revincta cor-
pus rosis micantibus; visaque dili-
gentia miri laboris, Non tuum, inquit,
nequissima, nec tuarum manuum is-
tud opus, sed illius cui tuo, immo et
ipsius malo placuisti. Et, frusto ci-
barii panis ei projecto, cubitum fa-
cessit. Interim Cupido solus interio-
ris domus unici cubiculi custodia
clausus coercebatur acriter : partim,
ne petulanti luxurie vulnus grava-
ret; partim, ne cum sua cupita con-

veniret. Sic ergo distentis, et sub uno tecto separatis amatoribus, tetra nox exantlata. Sed Aurora commodum inequitante, vocatæ Psychæ Venus infit talia: Videsne illud nemus, quod fluvio præterruenti ripisque longis attenditur; cujus imi gurgites vicinum fontem respiciunt? Oves ibi nitentes, aurique colore florentes, incustodito pastu vagantur. Inde de coma pretiosi velleris floccum mihi confestim quoquomodo quæsitum afferas censeo. Perrexit Psyche volenter, non obsequium quidem illa functura, sed requiem malorum præcipitio fluvialis rupis habitura. Sed inde de fluvio Musicæ suavis nutricula, leni crepitu dulcis auræ divinitus inspirata, sic vaticinatur Arundo viridis: Psyche, tantis

ærumnis exercita, neque tua miser-
 rima morte meas sanctas aquas pol-
 luas, nec vero contra formidabiles
 oves istius oræ feras aditum; quoad
 de solis flagrantia mutuatæ calorem,
 truci rabie solent efferri, cornuque
 acuto, et fronte saxeâ, et nonnum-
 quam venenatis morsibus in exitium
 sævire mortalium; sed dum meridies
 solis sedaverit vaporem, et pecua
 spiritus fluvialis serenitate conquie-
 verint, poteris sub illa procerissima
 platano, quæ mecum simul unum
 fluentum bibit, latenter te abscon-
 dere: et cum primum mitigata furia
 laxaverint oves animum, percussis
 frondibus attingui nemoris, lanosum
 aurum reperies, quod passim stirpi-
 bus connexum obhærescit. Sic Arun-
 do simplex et humana Psychen æger-

rimam salutem suam docebat. Nec auscultatu pœnitendo diligenter instructa illa, cessavit : sed observatis omnibus, furatrina facili, flaventis auri mollitie congestum gremium Veneri reportat. Nec tamen apud dominam saltem secundi laboris periculum, secundum testimonium meruit ; sed contortis superciliis subridens amarum, sic inquit : Nec me præterit hujus quoque facti auctor adulterinus. Sed jam nunc ego sedulo periclitabor, an oppido forti animo singularique prudentia sis prædita. Videsne insistentem celsissimæ illi rupi montis ardui verticem, de quo fontis atrifuscæ defluunt undæ, proximæque conceptaculo vallis inclusæ stygias irrigant paludes, et rauca Cocyti fluentia nutriunt. Indidem

mihi de summi fontis penita scaturigine rorem rigentem hauritum ista confestim deferto urnula. Sic aiens, crystallo dedolatum vasculum, insuper ei graviora comminala, tradidit. At illa studiose gradum celcrans, montis extremum petit tumulum; certe vel illic inventura vitæ pessimæ finem. Sed cum primum prædicti jugi conterminos locos appulit, videt rei vastæ lethalem difficultatem. Namque saxum immani magnitudine procerum, et inaccessa salubritate lubricum, mediis è faucibus lapidis fontes horridos evomebat: qui statim proni foraminis lacunis editi, perque proclive delapsi, et angusti canalis exserto contexti tramite, proximam convallem latenter incidebant: dextera lævaque cauti-

bus cavatis proserpunt, et longa-
colla porrecti sævi dracones, in-
connivæ vigiliæ luminibus addictis,
et in perpetuam lucem pupillis ex-
cubantibus. Jamque et ipsæ semet
muniebant vocales aquæ. Jam et,
Discede; et, Quid facis? Vide; et,
Quid agis? Cave; et, Fuge; et,
Peribis; subinde clamant. Sic im-
possibilitate ipsa mutata in lapidem
Psyche, quamvis præsens corpore,
sensibus tamen aberat: et inextrica-
bilis periculi mole prorsus obruta,
lacrymarum etiam extremo solatio
carebat. Nec providentiæ bonæ gra-
ves oculos innocentis animæ latuit
ærumna. Nam supremi Jovis regalis
ales illa, repente propansis utrim-
que pinnis adfuit rapax aquila; me-
morque veteris obsequii, quo ductu

Cupidinis Jovi pocillatorem phrygium sustulerat, opportunitatem ferens opem, deque numen in uxoris laboribus percolens, alti culminis diales vias deserit: et ob os puellæ prævolans, incipit: At tu simplex alioquin, et expertus rerum talium, sperasne te sanctissimi nec minus truculenti fontis vel unam stillam posse furari, vel omnino contingere? Diis etiam ipsique Jovi formidabiles aquas istas stygias vel fando comperisti? quodque vos dejeratis per numina deorum, deos per Stygis majestatem solere? Sed cedo istam urnulam. Et protinus arreptam, completamque festinanter, libratique pinnarum nutantium molibus, inter genas sævientium dentium, et trisulca vibramina draconum, remigium dextera lævaque

porrigens, violentes aquas, et ut abiret innoxius præminantes, excipit: commenta ob jussum Veneris petere, eique se præministrare. Quare paulo facilior adeundi fuit copia. Sic acceptam cum gaudio plenam urnulam Psyche Veneri citata retulit. Nec tamen nulum deæ sævientis vel tunc expiare potuit. Nam sic eam, majora atque pejora flagitia comminans, appellat renidens exitiabile: Jam tu quidem videris maga quædam mihi et alte prorsus malefica, quæ talibus præceptis meis obtemperasti gnaviter. Sed adhuc istud, mea pupula, ministrare debebis. Sume istam pyxidem: (et dedit protinus) et usque ad inferos et ipsius Orci ferales penates te dirige. Tunc conferens pyxidem Proserpinæ, Petit de te Venus, di-

cito , modicum de tua mittas ei formositate, vel ad unam saltem dieculam sufficiens. Nam quod habuit , dum filium curat ægrotum , consumpsit atque contrivit omne. Sed haud immaturius redito ; quia me necesse est indidem delibutam theatrum deorum frequentare. Tunc Psyche vel maxime sensit ultimas fortunas suas ; et , velamento rejecto , ad promptum exitium sese compelli manifeste comperit. Quidni ? quæ suis pedibus ultro ad Tartarum manesque demere cogeretur. Nec cunctata diutius , pergit ad quampiam turrim præaltam , indidem se datura præcipitem : sic enim rebatur , vel ad inferos recta atque pulcherrime se posse descendere. Sed turris prorupit in vocem subitam , et , Quid te,

..

inquit, præcipitio, misella, quæris
exstinguere? quidque jam novissi-
mo periculo laborique isto temere
succumbis? Nam, si spiritus corpore
tuo semel fuerit sejugatus, ibis qui-
dem profecto ad imum Tartarum,
sed inde nullo pacto redire poteris.
Mihi ausculta: Lacedæmon Achaïæ
nobilis civitas non longe sita est:
hujus conterminam, deviis abditam
locis, quære Tænarum. Inibi spira-
culum Ditis et per portas hiantes
monstratur iter invium: cujus te
limite transmeato viæ simul com-
miseris, jam canale directo perges
ad ipsam Orci regiam. Sed non hac-
tenus vacua debebis per illas tenebras
incedere, sed offas polentæ mulso
concretas ambabus gestare manibus,
at etiam in ipso ore duas ferre stipes.

Jamque confecta bona parte mortiferae viæ, continuaberis claudum asinum lignorum gerulum, cum agasone simili: qui te rogabit, decidentis sarcinæ fusticulos aliquos porrigas ei; sed tu nulla voce deprompta, tacita præterito. Nec mora, cum ad flumen mortuum venies, cui præfectus Charon protinus expectans portorium, sic ad ripam ulteriorem subtili cymba deducit commeantes. Ergo et inter mortuos avaritia vivit? nec Charon ille, Ditis et pater, tantus deus, quidquam gratuito facit; et pauper moriens viaticum debet quærere; et, æs si forte præ manu non fuerit, nemo eum expirare patietur? Huic squalido seni dabis nauli nomine de stipibus, quas feres, alteram: sic tamen ut ipse sua

manu de tuo sumat ore. Nec secius tibi pigrum fluentum transmeanti quidam supernatans senex mortuus, putris attollens manus, orabit ut eum intra navigium trahas: nec tu tamen illicita afflectare pietate. Transito fluvio, modicum te progressam textrices orabunt anus, telam struentes, manus paulisper accommodes: nec id tamen tibi contingere fas est. Nam hæc omnia tibi et multa alia de Veneris insidiis orientur, ut vel unam de manibus omittas offulam. Nec putes futile istud polentarium damnum leve. Altera enim perdita, lux hæc tibi prorsus denegabitur. Canis namque pergrandis trijugo et satis amplo capite præditus, immanis et formidabilis, conantibus oblatrans faucibus, mortuos, quibus jam nil

mali potest facere, frustra territando,
ante ipsum limen et atra atria Proser-
pinæ semper excubans, servat va-
cuam Ditis domum. Hunc offrenatum
unius offulæ præda, facile præter-
ibis; ad ipsamque protinus Proserpi-
nam introibis: quæ te comiter exci-
piet, ac benigne; ut et molliter assi-
dere, et prandium opipare suadeat
sumere. Sed tu et humi reside, et
panem sordidum petitem esto: dein-
de nuntiato quid adveneris, suscep-
toque quod offeretur, rursus re-
means, canis sævitiem offula reliqua
redime: ac deinde avaro navitæ data,
quam reservaveras stipem, transito-
que ejus fluvio, recalcans priora ves-
tigia, ad istum cœlestium siderum
redies chorum. Sed inter omnia,
hoc observandum præcipue tibi cen-

seo, ne velis aperire vel inspicere
illam, quam feres, pyxidem: vel
omnino formositatis divinæ abditum
cures thesaurum. Sic turris illa pro-
spicua vaticinationis munus expli-
cuit. Nec morata Psyche, pergit
Tænarum: sumptisque rite stipibus
illis et offulis, infernum decurrit
meatum: transitoque per silentium
asinario debili, et amnica stipe vec-
tori data, neglecto supernatantis mor-
tui desiderio, et spretis textricum
subdolis precibus, et offulæ cibo so-
pita canis horrendi rabie, domum
Proserpinæ penetrat. Nec offerentis
hospitæ sedile delicatum, vel cibum
beatum amplexa; sed ante pedes ejus
residens humilis, cibario pane con-
tenta, veneream pertulit legationem.
Statimque secreto repletam conclu-

namque pyxidem suscipit, et offulæ
sequentis fraude caninis latratibus
obseratis, residuaque navitæ reddita
stipe, longe vegetior ab inferis re-
currit. Repetita igitur atque adorata
candida ista luce, quamquam festi-
nans obsequium terminare, mente
capitur temeraria curiositate. Et ecce,
inquit, inepta ego divinæ formosita-
tis gerula, quæ ne tantillum quidem
indidem mihi delibo, vel sic illi ama-
tori meo formoso placitura. Et cum
dicto reserat pyxidem. Nec quid-
quam ibi rerum, nec formositas ulla,
sed infernus somnus, ac vere stygius:
qui statim cooperculo revelatus, in-
vadit eam, crassaque soporis nebula
cunctis ejus membris perfunditur, et
in ipso vestigio ipsaque semita collap-
sam possidet. Et jacebat immobilis,

et nihil aliud, quam dormiens cada-
ver. Sed Cupido jam cicatrice solida
revalescens, nec diutinam suæ Psy-
ches absentiam tolerans, per arctis-
simam cubiculi, quo cohibebatur,
elapsus fenestram, reffectisque pinnis
aliquanta quiete, longe velocius pro-
volans, Psychen accurrit suam: de-
tersoque somno curiose, et rursum
in pristinam pyxidis sedem recon-
dito, Psychen innoxio punctulo suæ
sagittæ suscitatur. Et ecce, inquit, rur-
sum perieras, misella, simili curio-
sitate. Sed interim quidem tu provin-
ciam, quæ tibi matris meæ præcepto
mandata est, exsequere gnaviter:
cetera egomet videro. His dictis ama-
tor levis in pinnae se dedit. Psyche
vero confestim Veneri munus re-
portat Proserpinæ. Interca Cupido

amore nimio peresus , et ægra facie
 matris suæ repentinam severitatem
 pertimescens , ad armile redit : alis-
 que pernicipibus cœli penetrato ver-
 tice , magno Jovi supplicat , suamque
 causam probat. Tunc Jupiter , per-
 presa Cupidinis buccula , manuque
 ad os suum relata , consaviat , atque
 sic ad illum , Licet tu , inquit , do-
 mine fili , numquam mihi concessu
 deum decretum servaris honorem :
 sed istud pectus meum , quo leges
 elementorum et vices siderum dis-
 ponuntur , convulnerari assiduis ic-
 tibus , crebrisque terrenæ libidinis
 fœdaveris casibus , contraque leges ,
 et ipsam Juliam , disciplinamque pu-
 blicam turpibus adulteriis existima-
 tionem famamque meam læseris , in
 serpentes , in ignes , in feras , in

aves et gregalia pecua serenos vultus
meos sordide reformando; attamen
modestiae meae memor, quodque in-
ter istas meas manus creveris, cuncta
perficiam: dum tamen scias, æmulos
tuos cavere: ac, si qua nunc in terris
puella præpollet pulchritudine, præ-
sentis beneficii vicem per eam mihi
repensare te debere. Sic fatus, jubet
Mercurium deos omnes ad concio-
nem protinus convocare; ac si qui
cœtu cœlestium defuisset, in poenam
decem millium nummum conventum
iri pronuntiare. Quo metu statim
completo cœlesti theatro, pro sede
sublimi sedens procerus Jupiter, sic
enuntiat: Dei conscripti Musarum
albo, adulescentem istum, quod ma-
nibus meis alumnatus sim, profecto
scitis omnes: cujus primæ juventu-

tis caloratos impetus freno quodam
 coercendos existimavi. Sat est quoti-
 dianis eum fabulis ob adulteria cunc-
 tasque corruptelâs infamatum. Tol-
 lenda est omnis occasio, et luxuria
 puerilis nuptialibus pedicis religan-
 da. Puellam elegit, et virginitate
 privavit: teneat, possideat, amplexus
 Psychen semper suis amoribus per-
 fruatur. Et ad Venerem collata facie,
 Nec tu, inquit, filia, quidquam con-
 tristare: nec prosapiæ tantæ tuæ,
 statuique de matrimonio mortali me-
 tuas. Jam faxo nuptias non impares,
 sed legitimas, et jure civili congruas.
 Et illico per Mercurium arripi Psy-
 chen, et in cœlum perducere jubet.
 Porrecto ambrosiæ poculo, Sume,
 inquit, Psyche, et immortalis esto:
 nec umquam digredietur a tuo nexu

Cupido ; sed istæ vobis erunt perpetuæ nuptiæ. Nec mora , cum cœna nuptialis affluens exhibetur. Accumbebat summum torum maritus , Psychen gremio suo complexus. Sic et cum sua Junone Jupiter , ac deinde per ordinem toti dei. Tunc poculum nectaris Jovi quidem suus pocillator ille rusticus puer , ceteris vero Liber ministrabat. Vulcanus cœnam coquebat : Horæ rosis et ceteris floribus purpurabant omnia ; Gratiae spangebant balsama : Musæ voce canora personabant : Apollo cantavit ad citharam : Venus suavi musicæ suppari gressu formose saltavit. Scena sibi sic concinnata, ut Musæ quidem chorum canerent , tibia inflaret Satyrus , et Paniscus ad fistulam diceret. Sic rite Psyche convenit in manum Cupidi-

nis : et nascitur illis maturo partu filia , quam Voluptatem nominamus. Sic captivæ puellæ delira et temulenta illa narrabat anicula. Sed adstans ego non procul dolebam mehercules , quod pugillares et stylum non habebam , qui tam bellam fabellam prænotarem. Ecce , confecto nescio quo gravi prælio , latrones adveniunt onusti : nonnulli tamen animo promptiores , vulneratis domi relictis , et plagas recurantibus , ipsi ad reliquas occultatas in quadam spelunca sarcinas , ut aiebant , proficisci gestiunt : prandioque raptim tuburcinato , me et equum vectores rerum illarum futuros fustibus exinde tudentes , prodeunt in viam : multisque clivis et amfractibus fatigatos , prope ipsam vesperam perducunt ad quam-

piam speluncam : unde multis onustos rebus rursum , ne breviculo quidem tempore refectos , ociter reducunt : tantaque trepidatione festinabant , ut me plagis multis obtundentes propellentesque , super lapidem propter viam positum dejicerent. Unde crebris æque ingestis ictibus , dextero crure et ungula sinistra me debilitatum , ægre ad exsurgendum compellunt. Et unus, Quousque , inquit , ruptum istum asellum , nunc etiam claudum , frustra pascemus? Et alius : Quid? quod et pessimo pede domum nostram accessit, nec quidquam idonei lucri exinde cepimus , sed vulnera et fortissimorum occisiones. Alius iterum : Certe ego cum primum sarcinas istas, quamquam invitus , pertulerit , protinus

eum, vulturiis gratissimum pabulum futurum, præcipitabo. Dum secum mitissimi homines altercant de mea nece, jam et domum perveneramus: nam timor ungulas mihi alas fecerat. Tum quæ ferebamus amoliti prope-riter, nulla salutis nostræ cura ac ne meæ quidem necis habita, comitibus adscitis, qui vulnerati remanserant, dudum recurrunt; relaturi tædia, ut aiebant, nostræ tarditatis. Nec me tamen mediocris carpebat scrupulus, contemplatione comminatæ mihi mortis; et ipse mecum: Quid stas, o Luci, vel quid jam novissimum exspectas? Mors, et hæc acerbissima, decreto latronum tibi comparata est; nec magno conatu res indiget. Vides istas rupinas proximas, et præacutas in his prominentes silices,

quæ te pêne ante , quam decideris , membratim dissipabunt. Nam et illa ipsa præclara magia tua , vultum laboresque tibi tantum asini , verum corium non asini crassum , sed hircinis tenue membranulum circumdedit. Quin igitur masculum tandem sumis animum , tuæque saluti , dum licet , consulis ? Habes summam opportunitatem fugæ , dum latrones absunt. An custodiam anus semimortuæ formidabis ? quam , licet claudi pedis tui calce unica , finire poteris. Sed quo gentium capessetur fuga , vel hospitium quis dabit ? Hæc quidem inepta et prorsus asinina cogitatio. Quis enim viantrum vectorem suum non libenter auferat secum ? Et alacri statim nisu lorum , quo fueram destinatus , abrumpo ; meque

quadrupedi cursu proripio. Nec tamen astutulæ anus milvinos oculos effugere potui. Nam, ubi me conspexit absolutum, capta super sexum et ætatem audacia, lorumprehendit, ac me deducere ac revocare contendit. Nec tamen ego, memor exitiabilis propositi latronum, pietate ulla commoveor : sed incussis in eam posteriorum pedum calcibus, protinus applodo terræ. At illa, quamvis humi prostrata, loro tamen tenaciter inhærebat ; ut me procurrentem aliquantisper tractu sui sequeretur. Et occipit statim clamoris ululatibus auxilium validioris manus implorare. Sed frustra fletibus cassum tumultum commovebat : quippe cum nullus adforet qui suppetias ei ferre posset, nisi sola illa virgo captiva :

quæ vocis excitu procurrens, videt hercules memorandi spectaculi scenam, non tauro, sed asino dependentem Dircen aniculam; sumptaque constantia virili, facinus audet pulcherrimum. Extorto etenim loro manibus ejus, me placitis gannitibus ab impetu revocatum gnaviter inscendit, et sic ad cursum rursum incitat. Ego simul voluntariæ fugæ voto, et liberandæ virginis studio, sed et plagarum suasu, quæ me sæpicule comonebant, equestri celeritate, quadrupedi cursu solum replaudens, virginis delicatas vocolas adhinnire tentabam. Sed et scalpendi dorsi mei simulatione, nonnumquam obliquata cervice pedes decoros puellæ basiabam. Tunc illa suspirans altius, cœlumque sollicito nutu petens, Vos,

inquit, superi, tandem meis supremis periculis opem facite. Et tu, fortuna durior, jam sævire desiste. Sat tibi miseris istis cruciatibus meis litatum est. Tuque præsidium meæ libertatis, meæque salutis, si me domum pervexeris incolumem, parentibusque et formoso proco reddideris, quas tibi gratias perhibebo, quos honores habebo, quos cibos exhibebo? Jam primum jubam istam tuam probe pectinatam, meis virginalibus manibus adornabo: frontem vero crispatam, prius decoriter discrimminabo; caudæque setas, incuria lavacri congestas et horridas, compta diligentia perpolibo: monilibus bulisque te multis aureis inoculatum, veluti stellis sidereis relucentem, et gaudiis popularium pomparum ovan-

tem, sinu serico progestans nucleos
edulia mitiora, te meum sospitato-
rem quotidie saginabo. Sed nec inter
cibos delicatos, et otium profundum,
vitæque totius beatitudinem, decrit
tibi dignitas gloriosa. Nam memo-
riam præsentis fortunæ meæ, divi-
næque providentiæ, perpetua testa-
tione signabo: et depictam in tabula
fugæ præsentis imaginem meæ do-
mus atrio dedicabo. Visetur, et in
fabulis audietur, doctorumque stylis
rudis perpetuabitur historia: **ASINO
VECTORE VIRGO REGIA FUGIENS CAPTI-
VITATEM.** Accedes antiquis et ipse
miraculis. Credemus etiam exemplo
tuæ veritatis, et Phryxum arieti su-
pernatasse, et Arionem delphino gu-
bernasse, et Europam tauro supercu-
basse. Quod si vere Jupiter mugivit

in bovem, potest in asino meo latere aliquid, vel vultus hominis, vel facies deorum. Dum hæc idemtidem puella replicat, votisque crebros intermiscet suspiritus, ad quoddam pervenimus trivium; unde me arrepto capistro dirigere dextrorsum magnopere gestiebat; quod ad parentes ejus ea scilicet iretur via. Sed ego gnarus, latrones illac ad reliquas commeasse prædas, renitebar fortiter: atque sic in animo meo tacitus expostulabam: Quid facis, infelix puella? quid agis? cur festinas ad Orcum? quid meis pedibus facere contendis? non enim te tantum, verum etiam me perditum ibis. Sic nos diversa tendentes, et in causa finali, de proprietate soli, imo viæ circiscundæ contendentes, rapinis suis

onusti coram deprehendunt ipsi latrones : et ad lunæ splendorem jam inde longius cognitos , risu maligno salutant. Et unus e numero sic appellat : Quorsum istam festinanti vestigio lucubratis viam , nec noctis intempestæ manes larvasque formidatis ? An tu, probissima puella , parentes tuos furtim intervisere properas ? Sed nos et solitudini tuæ præsidium perhibebimus , et compendiosum ad tuos iter monstrabimus. Et verbum injecta manu secutus , preno loro retrorsum me circumtorquet : nec baculi nodosi , quem gerebat , suelis ictibus temperat. Tunc ingratis ad promptum recurrens exitium reminiscor doloris ungulæ , et occipio nutanti capite claudicare. Sed ecce , inquit ille , qui me retraxerat , rur-

sum titubas et vacillas ? et putres isti tui pedes fugere possunt , ambulare nesciunt ? at paulo ante pinnatam Pegasi vincebas celeritatem. Dum sic mecum fustem quatiens benignus jocatur comes , jam domus eorum extremam loricam perveneramus. Et ecce , de quodam ramo proceræ cupressus induta laqueum anus illa pendebat. Quam quidem detractam protinus , cum suo sibi funiculo devinctam , dedere præcipitem : puellaque statim distenta vinculis , cœnam , quam postuma diligentia præparaverat infelix anicula , ferinis invadunt animis. Ac dum avida voracitate cuncta contruncant ; jam incipiunt de nostra pœna , suaque vindicta secum considerare. Et , utpote in cœtu turbulento , variæ fuere sententiæ :

ut primus vivam cremari censeret
puellam, secundus bestiis objici sua-
deret, tertius patibulo suffigi jube-
ret, quartus tormentis excarnificari
præciperet: certe calculo cunctorum
utcumque mors ei fuerat destinata.
Tunc unus, omnium sedato tumultu,
placido sermone sic orsus est: Nec
sectæ collegii, nec mansuetudini sin-
gulorum, ac ne meæ quidem modes-
tiæ congruit, pati vos ultra modum
delictique sævire terminum: nec fe-
ras, nec cruces, nec ignes, nec tor-
menta, ac ne mortis quidem maturate
festinas tenebras arcessere. Meis ita-
que consiliis auscultantes, vitam
puellæ, sed quam meretur, largimi-
ni. Nec vos memoria deseruit utique
quid jamdudum decreveritis de isto
asino, semper pigro quidem, sed

manducone summo, nunc etiam mendaci, fictæ debilitatis, et virginalis fugæ sequestro ministroque. Hunc igitur jugulare crastino placeat, totisque vacuefacto præcordiis, per mediam alvum nudam virginem, quam prætulit nobis, insuere; ut sola facie prominente, ceterum corpus puellæ nexa ferino coerceat: tunc super aliquod saxum scruposum, insuticium et fertilem asinum exponere, et solis ardentibus vaporibus tradere. Sic enim cuncta, quæ recte statuistis, animo sustinebunt: et mortem asinus, quam pridem meruit; et illa morsus ferarum, cum vermes membra laniabunt; et ignis flagrantiam, cum sol nimis caloribus inflammavit uterum; et patibuli cruciatum, cum canes et vultures intima protra-

hent viscera. Sed et ceteras ejus æruinnas et tormenta numerate. Mortuæ bestiæ ipsa vivens ventrem habitabit, tum fœtore nimio nares æstuaabit : inediæ diutinæ lethali fame tabescet ; nec suis saltem liberis manibus mortem sibi fabricare poterit. Talibus dictis, non pedibus, sed totis animis latrones in ejus vadunt sententiam. Quam meis tam magnis auribus accipiens, quid aliud quam meum crastinum deflebam cadaver?

A P U L E I I
METAMORPHOSEON
LIBER SEPTIMUS.

ARGUMENTUM

LIBRI SEPTIMI.

SUB diluculum matutinum unus latronum reliquis collegis renunciavit, quemadmodum illa quæ contigerant in domo Milonis hypatini latrocinia et facinora infanda, imputabantur Lucio Apuleio; et quod nullus latronum super tanto scelere insimulabatur, sed solus Apuleius omnis facinoris auctor fuisse credebatur, quoniam nusquam comparebat. Quæ audiens Apuleius in asinum transformatus, secum querebatur et medullitus ingemebat, quod pro insontes, pro innocente nocentissimus haberetur: nec causam suam agere posset. Inseruntur narratiunculæ festivæ: agasonis improbitas, et femineæ fraudes graphice describuntur.

LIBER VII.

U^T primum tenebris abjectis dies inalbebat, et candidum solis curriculum cuncta collustrabat; quidam de numero latronum pervenit: sic enim mutuæ salutationis officium indicabat. Is in primo speluncæ aditu residens, et ex anhelitu recepto spiritu, talem collegio suo nuntium fecit: Quod ad domum Milonis hypatini, quam proxime diripuimus, pertinet, discussa sollicitudine jam possumus esse securi. Postquam vos enim fortissimis viribus cunctis ablati, castra nostra remeastis: immixtus ego turbulis popularium, dolentique atque indignanti similis, arbitrabar

super investigatione facti cujusmodi consilium caperent ; et an , et quatenus latrones placeret inquiri : renuntiaturus vobis , uti mandaveratis , omnia. Nec argumentis dubiis , sed rationibus probabilibus , congruo cunctæ multitudinis consensu , nescio qui Lucius auctor manifestus facinoris postulabatur : qui proximis diebus , fictis commendatitiis litteris , Miloni sese , virum commentitus bonum , arctius conciliaverat ; ut etiam hospitio susceptus , inter familiares intimos haberetur : plusculisque ibidem diebus demoratus , falsis amoribus ancillæ Milonis animum irrepens , januæ claustra sedulo exploraverat , et ipsa membra , in quis omne patrimonium condi solebat , curiose perspexerat. Nec exiguum scele-

rati monstrabatur indicium. Quippe cum eadem nocte sub ipso flagitii momento, idem profugisset, nec exinde usquam compareret: nam et præsidium fugæ, quo velocius, frustratis insecutoribus, procul ac procul abderet sese, eidem facile suppeditasse. Equum namque illum suum candidum, vectorem futurum, duxisse secum. Plane servum ejus ibidem in hospitio repertum, scelerum consiliorumque herilium futurum indicem, per magistratus in publicam custodiam receptum, et altera die tormentis vexatum pluribus, ac pene ad ultimam mortem excarnificatum, nihil quidquam rerum talium esse confessum, missos tamen in patriam Lucii illius multos numero viros, qui reum pœnas daturum scele-

ris inquirerent. Hæc eo narrante , veteris fortunæ , et illius beati Lucii , præsentisque æumnæ et infelicis asini facta comparatione , medullitus ingemebam. Subibatque me , non de nihilo veteris priscæque doctrinæ viros finxisse ac pronuntiasse , cæcam et prorsus exoculatam esse fortunam ; quæ semper suas opes ad malos et indignos conferat : nec umquam iudicio quemquam mortalium eligat : immo vero cum his potissimum deversetur , quos , procul si videret , fugere deberet : quodque cunctis est extremius , varias opiniones , immo contrarias nobis attribuat ; ut et malus boni viri fama glorietur , et innocentissimus contra noxiorum ore plectatur. Ego denique , quem sævis-
simus ejus impetus in bestiam , et

extremæ sortis quadrupcedem deduxerat, cujusque casus etiam cuivis iniquissimo dolendus, atque miserandus merito videretur, crimine latrocinii in hospitem mihi carissimum postulabar. Quod crimen non modo latrocinium, verum etiam parricidium quisque rectius nominaret. Nec mihi tamen licebat causam meam defendere, vel unico verbo saltem denegare. Denique ne mala conscientia tam scelesto crimini præsens viderer silentio consentire; hoc tantum impatientia productus volui dicere, Non feci. Et verbum quidem præcedens semel ac sæpius immodice clauditavi, sequens vero nullo pacto disserere potui; sed in prima remansi voce, et idemtidem boavi, Non, Non: quamquam nimia rotunditate pendu-

las vibrassem labias. Sed quid ego pluribus de fortunæ sævitate conqueror ? quamquam nec istud puduit, me cum meo famulo meoque vectore illo equo factum conservum atque conjugem. Talibus agitationibus fluctuantem, subiit me illa cura potior, qua statuto consilio latronum, manibus virginis decretam me victimam recordabar. Ventremque crebro suspiciens meum, jam misellam puellam parturiebam. Sed ille, qui commodum falsam de me notoriam pertulerat, expromptis mille aurcis, quos insutu laciniaë contexerat, quosque variis viatoribus detractos, ut aiebat, pro sua frugalitate communi conferebat arcæ; infit etiam de salute commilitonum sollicite sciscitari. Cognitoque quosdam, immo vero for-

tissimum quemque variis quidem, sed impigris casibus oppetisse; suadet tantisper pacatis itineribus, omniumque praeliorum servatis induciis, inquisitioni commilitonum potius insisteretur, et tirocinio novæ juventutis, ad pristinae manus numerum martiæ cohortis facies integraretur. Nam et invitos terrore compelli, et volentes præmio provocari posse: nec paucos humili servilique vitæ renuntiantes, ad instar tyrannicæ potestatis, sectam suam conferre malle. Se quoque jamdudum pro sua parte quemdam convenisse hominem et statura procerum, et ætate juvenem, et corpore vastum, et manu strenuum: eique suasisse ac denique persuasisse, ut manus hebetatas diutina pigritia tandem referret ad frugem

meliozem ; bonoque secundæ , dum posset , frueretur valetudinis ; nec manum validam erogandæ stipi porrigeret , sed hauiendo potius exerceret auro. Talibus dictis universim omnes assensere : et illum , qui jam comprobatus videretur , adscisci , et alios ad supplendum numerum vestigare statuunt. Tunc profectus , et paululum commoratus ille , perducit immanem quemdam juvenem , uti fuerat pollicitus , nescio an ulli præsentium comparandum. Nam præter ceteram corporis molem , toto vertice cunctos antepollebat , et ei commodum lanugo malis inserpebat : sed plane centunculis disparibus et male consarcinatis semiamictum : inter quos pectus et venter crustata crassitie reluctabant. Sic introgressus ,

Avete, inquit, fortissimo deo Marti
 clientes, mihiq̃ue jam fidi com̃nili-
 tones, et virum magnanimæ viva-
 citatis volentem volentes accipite;
 libentius vulnera corpore excipien-
 tem, quam aurum manu suscipien-
 tem: ipsaque morte, quam formi-
 dant alii, meliorem. Nec me putelis
 egenum, vel abjectum; neve de pan-
 nulis istis virtutes meas æstimetis.
 Nam præfui validissimæ manui, to-
 tamque prorsus devastavi Mace-
 doniam. Ego sum prædo famosus,
 Hæmus ille Thracius; cujus totæ
 provinciæ nomen horrescunt: patre
 Therone atque latrone inclyto pro-
 gnatus, humano sanguine nutritus,
 interque ipsos manipulos factionis
 educatus, heres et æmulus virtutis
 paternæ. Sed omnem pristinam so-

ciorum fortium multitudinem, magnasque illas opes exiguo temporis amisi spatio. Nam procuratorem principis ducenaria perfunctum, dehinc fortuna tristiore decussum, prætereuntem inopinato fueram aggressus. Sed rei noscendæ carpo ordinem. Fuit quidam multis officiis in aula Cæsaris clarus atque conspicuus, ipsi etiam probe spectatus. Hunc insimulatum quorundam astu, projecit extorrem sæviens invidia. Sed uxor ejus Plotina, quædam raræ fidei atque singularis pudicitiae femina, quæ decimo partus stipendio viri familiam fundaverat, spretis atque contemptis urbicæ luxuriæ deliciis, fugientis comes, et infortuniis socia, tonso capillo, in masculinam faciem reformato habitu, pretiosissimis monilium

et auro monetali zonis refertis incincta, inter ipsas custodientium militum manus et gladios nudos intrepida, cunctorum periculorum particeps, et pro mariti salute pervigilem curam sustinens, ærumnas assiduas ingenio masculo sustinebat. Jamque plurimis itinerum difficultatibus, marisque terroribus exantlatis, Zacynthum petebat : quam sors ei fatalis decreverat temporariam sedem. Sed cum primum littus actiacum, quo tunc Macedonia delapsi grassabamur, appulisset; nocte promota, tabernulam quamdam littori navique proximam, vitatis maris fluctibus, incubabant. Invadimus, et diripimus omnia. Nec tamen periculo levi tentati discessimus. Simul namque primum sonum januæ matrona percepit;

procurrens in cubiculum, clamoribus inquietis cuncta miscuit : milites, suosque famulos nominatim, sed et omnem viciniam suppetiatum convocans : nisi quod pavore cunctorum, qui sibi quisque metuentes delitescabant, effectum est, ut impune discederemus. Sed protinus sanctissima (vera enim dicenda sunt) et unicæ fidei femina, bonis artibus gratiosa, precibus ad Cæsaris numen porrectis, et marito reditum celerem, et aggressuræ plenam vindictam impetravit. Denique noluit esse Cæsar Hæmi latronis collegium; et confestim interiit. Tantum potest etiam nutus magni principis. Tota denique factione militarium vexillationum indagatu confecta atque concisa, ipse me furatus ægre, solus mediis

Orci faucibus ad hunc evasi modum. Sumpta veste muliebri florida, in sinus flaccidos abundante, mitellaque textili contecto capite, calceis femineis albis illis et tenuibus inductus, et in sequiorem sexum insertus atque absconditus, asello spicas hordeaceas gerenti residens, per medias acies infesti militis transabii. Nam mulierem putantes asinariam, concedebant liberos aditus: quippe cum mihi etiam tunc depiles genæ lævi pueritia splendicarent. Nec ab illa tamen paterna gloria vel mea virtute descivi, quamquam semitrepidus juxta inucrones martios constitutus; sed habitus alieni fallacia tectus, villas seu castella solus aggrediens, viaticulum mihi corراسi. Et diloricatis statim pannulis, in medium profudit

duo millia aureorum. Et, En, inquit, istam sportulam, immo vero dotem, vestro collegio libens, meque vobis ducem fidissimum, si tamen non recusatis, offero: brevi temporis spatio lapideam istam domum vestram facturus auream. Nec mora, nec cunctatio; sed calculis omnibus ducatum latrones unanimes ei deferunt: vestemque lautiusculam proferunt, sumeret. Abjecto centunculo divite sic reformatus, et singulos exosculatus, et in summo pulvinari locatus, cœnaque et poculis magnis inauguratur. Tunc sermonibus mutuis de virginis fuga, deque mea vectura, et utrique destinata monstruosa morte cognoscit: et ubi locorum esset illa percontatus, deductusque, visa ea, ut erat vinculis

onusta, contorta et vituperanti nare discessit. Et, Non sum quidem tam brutus, vel certe temerarius, inquit, ut scitum vestrum inhibeam: sed malæ conscientiae reatum intra me sustinebo; si quod bonum mihi videtur, dissimulavero. Sed prius fiduciam, vestri causa sollicito mihi tribuite; cum præsertim vobis, si sententia hæc mea displicuerit, liceat rursus ad asinum redire. Nam ego arbitror latrones, quique eorum recte sapiunt, nihil anteferre lucro debere suo, ac ne ipsam quidem sæpe sibi et aliis damnosam ultionem. Ergo igitur si perdideritis in asino virginem, nihil amplius quam sine ullo compendio indignationem vestram exercueritis. Quin ego censeo deducendam eam ad quampiam civitatem; ibique ve-

nundandam. Nec enim levi pretio distrahi poterit talis ætatula. Nam et ipse quosdam lenones pridem cognitos habeo, quorum poterit unus magnis equidem talentis, ut arbitror, puellam istam præstinare, condigne natalibus suis in fornicem processuram; nec in similem fugam discursuram: nonnihil etiam, cum lupanari servierit, vindictæ vobis dependuram. Hanc ex animo quidem meo sententiam conducibilem protuli; sed vos vestrorum estis consiliorum rerumque domini. Sic ille latronum fisci advocatus nostram causam pertulerat, virginis et asini sospitator egregius. Sed in diutina deliberatione ceteri, cruciantes mora consilii mea præcordia, immo miserum spiritum, libentes tandem novitii la-

tronis accedunt sententiæ : et protinus vinculis exsolvunt virginem. Quæ quidem , simul viderat illum juvenem , fornicisque et lenonis audierat mentionem , cœpit risu lætissimo gestire ; ut mihi merito subiret vituperatio totius sexus ; cum viderem puellam , proci juvenis amore nuptiarumque castarum desiderio simulato , lupanaris spurci sordidique subito delectari nomine. Et tunc quidem totarum mulierum secta morresque de asini pendebant judicio. Sed ille juvenis sermone repetito , Quin igitur , inquit , supplicatum Marti Comiti pergimus , et puellam simul vendituri , et socios indagaturi ? Sed , ut video , nullum uspiam pecus sacrificatui , ac ne vinum quidem potatui affatim vel sufficiens ha-

bemus. Decem itaque mihi legate comites, quis contentus proximum castellum petam, inde vobis epulas sariales comparaturus. Siceo profecto, ceteri copiosum instruunt ignem, aramque cespite virenti Marti deo faciunt. Nec multo post adveniunt illi, vinarios utres ferentes, et gregatim pecua comminantes. Unde prælectum grandem hircum, annosum et horricomem, Marti Secutori Comitique victimant; et illico prandium fabricatur opipare. Tunc hospes ille, Non modo, inquit, expeditionum prædarumque, verum etiam voluptatum vestrarum ducem me strenuum sentire debetis. Et aggressus insigni facilitate gnaviter cuncta præministrat. Verrit, sternit, coquit, tuceta concinnat, apponit scitule; sed præ-

cipue poculis crebris grandibusque singulos ingurgitat. Interdum tamen, in simulatione promendi, quæ poscebat usus, ad puellam commeabat assidue, partesque subreptas clanculo, et prægustatas a se potiones offerebat hilaris. At illa sumebat appetenter: et nonnumquam basiare volenti, promptis saviolis adlubescebat, quæ res oppido mihi displicebat. Hem! oblita es nuptiarum, tuique mutui cupitoris, puella virgo? et illi, nescio cui, recenti marito, quem tibi parentes junxerant, hunc advenam cruentumque percussorem præponis? Nec te conscientia stimulat; sed affectione calcata, inter lanceas et gladios istos scortari tibi libet? Quod si quoquo modo ceteri latrones persenserint, non rursum recurre ad

asinum, et rursum exitium mihi parabis? Revera ludis de alieno corio. Dum ista sycophanta ego mecum maxima cum indignatione disputo; de verbis eorum quibusdam dubiis, sed non obscuris prudenti asino, cognosco, non Hæmum illum prædonem famosum, sed Tlepolemum sponsum puellæ ipsius. Nam procedente sermone, paulo jam clarius, contempta mea præsentia, Bono animo esto, inquit, Charite dulcissima: nam totos istos tuos hostes statim captivos habebis. Et instantia validiore vinum jam immixtum, sed modico tepefactum vapore, sauciis illis et crapula vinolentiaque madidis, ipse abstemius non cessat impingere. Et, hercules, suspicionem mihi fecit, quasi soporiferum quoddam venenum can-

tharis immisceret illis. Cum denique omnes, sed prorsus omnes vino sepulti jacebant, parati morti, tunc nullo negotio arctissimis vinculis impeditis, ac pro arbitrio suo constrictis illis, imposita dorso meo puella, dirigit gressum ad suam patriam. Quam simul accessimus; tota civitas ad votivum conspectum effunditur. Procurrunt parentes, affines, clientes, alumni, famuli, læti faciem gaudio delibuti. Pompam cerneret omnis sexus, et omnis ætatis, novumque et, hercules, memorandum spectamen, virginem asino triumphantem. Denique ipse etiam hilarior pro virili parte, ne præsentī negotio, ut alienus, discreparem; porrectis auribus, proflatisque naribus, rudivi fortiter, immo

tonanti clamore personui. Et illam thalamo receptam commode parentes sui fovebant: me vero cum ingenti jumentorum civiumque multitudine confestim retro Tlepolemus agebat, non invitum. Nam et alias curiosus, et tunc latronum captivitatis spectator optabam fieri: quos quidem colligatos adhuc vino magis, quam vinculis,prehendimus. Totis ergo prolatis erutisque rebus, et nobis auro argentoque et ceteris onustis, ipsos partim constrictos, uti fuerant, provolutosque in proximas rupinas præcipites dedere; alios vero suis sibi gladiis obtruncatos reliquere. Tali vindicta læti et gaudentes; civitatem revenimus. Et illas quidem divitias publica custodia commisere, Tlepolemo puellam repetitam lege

tradidere. Exin me suum sospitato-
rem nuncupatum matrona prolixè cu-
ritabat : ipsoque nuptiarum die præ-
sepium meum hordeo passim reple-
ri jubet , fœnumque , camelo bactrinæ
sufficiens , apponi. Sed quas ego con-
dignas Fotidi diras devotiones im-
precer , quæ me formavit non canem ,
sed asinum ? quippe cum viderem
largissimæ cœnæ reliquiis rapinisque
canes omnes inescatos atque disten-
tos. Post unicam noctem , et rudi-
menta Veneris , recens nupta gratias
summas apud suos parentes ac mari-
tum mihi meminisse non destitit :
quoad summos illi promitterent ho-
nores habituri mihi. Convocatis de-
nique gravioribus amicis , consilium
datur , quo potissimum facto digne
remunerarer. Placuerat uni , domi

me conclusum et otiosum , hordeo lecto fabaque et vicia saginari. Sed obtinuit alius , qui meæ libertati prospexerat : suadens ut rurestribus potius campis in greges equinos lasciviens discurrerem , daturus dominis equarum incensu generoso multas mulas alumnas. Ergo igitur evocato statim armentario equisone , magna cum præfatione deducendus assignor. Et sane gaudens lætusque præcurrebam , sarcinis et ceteris oneribus jam nunc renunciaturus : nactaque libertate , veris initio pratis herbantibus , rosas utique reperturus aliquas. Subibat me tamen cum illa etiam frequens cogitatio ; quod tantis actis gratiis , honoribusque plurimis asino meo tributis , humana facie recepta , multo tanto

pluribus beneficiis honestarer. Sed ubi me procul a civitate gregarius ille perduxerat, nullæ deliciæ, ac ne ulla quidem libertas excipit. Nam protinus uxor ejus, avara quidem nequissimaque illa mulier, molæ machinariæ subjugum me dedit; frondosoque baculo subinde castigans, panem sibi suisque de meo parabat corio. Nec tantum sui cibi gratia me fatigare contenta, vicinorum etiam frumenta mercenariis discursibus meis conterebat. Nec mihi misero statuta saltem cibaria pro tantis præstabantur laboribus. Namque hordeum meum, frictum, et sub eadem mola meis quassatum ambagibus, colonis proximis venditabat: mihi vero per diem laboriosæ machinæ attento, sub ipsa vespera furfures apponebat

incretos ac sordidos, multoque lapide
 salebrosos. Talibus ærumnis edomi-
 tum, novis fortunæ sæva cruciatibus
 tradidit; scilicet, ut, quod aiunt,
 domi forisque fortibus factis ad oreæ
 plenæ gloriarer. Equinis armentis
 namque me congregem pastor egre-
 gius, mandati dominici serus auscul-
 tator, aliquando permisit. At ego
 tandem liber asinus, lætus et tripu-
 dians, graduque molli gestiens, equas
 opportunissimas jam mihi concubi-
 nas futuras deligebam. Sed hic etiam
 spes hilarior in capitale processit exi-
 tium. Mares enim ob admissuram
 Venerem pasti satianter ac diu sagi-
 nati, terribiles alioquin et utique
 quovis asino fortiores, de me me-
 tuentes sibi, et adulterio degeneri
 præcavescentes, nec Hospitalis Jovis

servato fœdere , rivalem summo fur-
 rentes persequuntur odio. Hic elatis
 in altum vastis pectoribus , arduus
 capite , et sublimis vertice , primo-
 ribus in me pugillatur ungulis : ille
 terga pulposis torulis obesa conver-
 tens , postremis velitatur calcibus :
 alius hinnitu maligno comminatus ,
 remulsis auribus , dentiumque can-
 dentium renudatis hastis , totum me
 commorsicat. Sic apud historiam de
 rege thracio legeram , qui miseros
 hospites ferinis equis suis lacerandos
 devorandosque porrigebat. Adeo
 præpotens ille tyrannus , sic parcus
 hordei fuit , ut edacium jumentorum
 famen corporum humanorum largi-
 tione sedaret. Ad eundem modum
 distractus et ipse variis equorum in-
 cursibus , rursus molares illos cir-

cuitus requirebam. Verum fortuna
meis cruciatibus insatiabilis, aliam
denuo mihi pestem instruxit. Dele-
gor enim ligno monte devehundo,
puerque mihi præfectus imponitur,
omnibus modis ille quidem puer de-
terrimus. Nec me montis excelsi tan-
tum arduum fatigabat jugum, nec
saxeas tantum sudas incursando con-
tribam ungulas; verum fustium quo-
que crebris ictibus proclive dedo-
labat; ut usque plagarum mihi me-
dullaris insideret dolor, coxæque
dexteræ semper ictus incutiens, et
unum feriendo locum, dissipato co-
rio, et vulneris latissimi facto fora-
mine, immo fovea, vel etiam fenes-
tra, nullus tamen desinebat idemti-
dem vulnus sanguine delibutum ob-
tundere. Lignorum vero tanto me

premebat pondere, ut fascium molem elephanto, non asino paratam putares. Ille vero, quoties in alterum latus præponderans declinarat sarcina; cum deberet potius gravantis ruinæ fustes demere, et levata paulisper pressura sanare me, vel certe in alterum latus translatis peræquare: contra lapidibus additis insuper sic iniquitatem ponderis medebatur. Nec tamen post tantas meas clades, immodico sarcinæ pondere contentus, cum fluvium transcenderemus, qui forte præter viam defluebat, peronibus suis ab aquæ madore consulens, ipse quoque insuper lumbos meos insiliens residebat; exiguum scilicet et ille tantæ molis superpondium. At si quo casu, limo cœnoso ripæ supercilio lubricante, oneris impatien-

tia prolapsus deruissem ; cum deberet egregius agaso manum porrigere , capistro os suspendere , cauda me sublevare , certe tanti oneris partem , quoad resurgerem saltem , detrachere ; nullum quidem defesso mihi ferebat auxilium : sed occipiens a capite , immo vero ab ipsis auribus , totum me compilabat , cædens fuste grandissimo ; donec fomenti vice ipsæ meæ plagæ suscitant. Idem mihi talem etiam excogitavit perniciem. Spinas acerrimas , et punctu venenato virosas , tortili nodo in fascem constrictas , caudæ meæ pensilem deligavit cruciatum ; ut incessu meo commotæ incitatæque , funestis aculeis infestæ me convulnerarent. Ergo igitur ancipiti malo laborabam. Nam cum me cursu proripueram , fugiens

acerbissimos incursus, vehementiore
 nisu spinarum feriebar : si dolori
 parcens, paululum restitissem, pla-
 gis compellebar ad cursum. Nec quid-
 quam videbatur aliud excogitare
 puer ille nequissimus, quam ut me
 quoquo modo perditum iret. Idque
 jurans etiam nonnumquam commi-
 nabatur. Et plane fuit, quod ejus de-
 testabilem malitiam ad peiores co-
 natus stimularet. Nam quadam die,
 nimia ejus insolentia expugnata pa-
 tientia mea, calces in eum validas
 extuleram. Denique tale facinus in
 me comminiscitur. Stuppæ sarcina
 me satis onustum, probeque funi-
 culis constrictum, producit in viam :
 deque proxima villula spirantem car-
 bunculum furatus, oneris in ipso
 mediutullio reponit. Jamque fomento

tenui calescens et enutritus ignis, surgebat in flammam, et totum me funestus ardor invaserat; nec ullum pestis extremæ suffugium, nec salutis aliquod apparet solatium: et ustrina talis moras non sustinens, meliora consilia prævertitur. Sed in rebus sævis affulsit fortunæ nutus hilarior, nescio an futuris periculis me reservans, certe præsentē statutaque morte liberans. Nam forte pluviae pridianæ recens conceptaculum aquæ lutulentæ proximum conspicatus; ibi memet improvido saltu totum abjicio; flammaque prorsus extincta tandem, et pondere levatus, et exitio liberatus, evado. Sed ille deterrimus ac temerarius puer hic quoque suum nequissimum factum in me retorsit; gregariisque omnibus affirmavit, me

sponte vicinorum foculos transeuntem , titubante gradu prolapsum , ignem ultroneum arcessisse. Mihi et arridens addidit , Quousque ergo frustra pascemus ignigenum istum ? Nec multis interjectis diebus , longe pejoribus me dolis petivit. Ligno enim , quod gerebam , in proximam casulam vendito , vacuum me ducens , jam se nequitiae meae proclamans imparem , miserrimumque istud magisterium renuens , querelas hujusce-modi concinnat : Videtis istum pigrum tardissimumque et nimis asinum ? me præter cetera flagitia , nunc novis periculis etiam angit. Ut quemque enim viatorem prospexerit , sive illa sit scitula mulier , sive virgo nubilus , seu tener puellus ; sese , illico disturbato gestamine , nonnum-

quam etiam ipsis stramentis abjectis, furens incurrit, et homines amator talis appetit: et humi prostratis illis inhians, illicitas atque incognitas tentat libidines, et feminas volutatas, aversa Venere, invitat ad nuptias. Nam imaginem etiam savii mentiendo, ore improbo compulsat ac morsicat. Quæ res nobis non mediocres lites atque jurgia, immo forsitan et crimina, pariet. Nunc etiam visa quadam honesta juvene, ligno, quod devehebat, abjecto dispersoque, in eam furiosos direxit impetus: et festivus hic amasio humo sordida prostratam mulierem, ibidem incoram omnium gestiebat inscendere. Quod nisi ploratu questuque femineo conclamatum viatorum præsidium accurrisset, ac de mediis ungulis ip-

sius esset erepta, liberataque; misera illa compavita atque dirupta, ipsa quidem cruciabilem cladem sustinisset, nobis vero pœnale reliquisset exitium. Talibus mendaciis admiscendo sermones alios, qui meum verecundum silentium vehementius premerent, animos pastorum in meam perniciem atrociter suscitavit. Denique unus ex illis, Quin igitur publicum istum maritum, inquit, immo communem omnium adulterum, illis suis monstruosis nuptiis condignam victimam hostiam? et, Heus tu puer, ait, obtruncato protinus eo, intestina quidem canibus nostris jacta; ceteram vero carnem omnem operariorum cœnæ reserva. Nam corium affirmatum cineris inspersu dominis refe-

remus: ejusque mortem de lupo facile mentiemur. Sublata cunctatione, accusator ille meus noxius, ipse etiam pastoralis exsecutor sententiæ, lætus, et meis insultans malis, calcisque illius admonitus, quam inefficacem fuisse me hercules doleo, protinus gladium cotis attritu parabat. Sed quidam de cœtu illo rusticorum, Nefas, ait, tam bellum asinum sic enecare: et propter luxuriam lasciviamque amatoriam crinatum, opera servitioque tam necessario carere; cum alioquin, exsectis genitalibus, possit neque in Venerem ullo modo surgere, nosque omni metu periculi liberare; insuper etiam longe crassior atque corpulentior effici. Multos ego scio non modo asinos inertes, verum etiam ferocissimos equos

nimio libidinis calore laborantes, atque ob id truces vesanosque, adhibita tali detestatione, mansuetos ac mansues exinde factos, et oneri ferundo non inhabiles, et ceteri ministerii patientes. Denique, nisi vobis suadeo nolentibus, possim, spatio modico interjecto, quo mercatum proximum obire statui, petitis et demo ferramentis huic curæ præparatis, ad vos actutum redire, trucemque amatorem istum atque insuavem dissitis femoribus emasculare, et quovis vervece mitiorem efficere. Tali sententia mediis Orci manibus extractus, sed extremæ pœnæ reservatus, mærebam; et in novissima parte corporis totum me periturum deslebam. Inedia denique continua vel præcipiti ruina memet ipse quæ-

rebam exstinguere: moriturus equidem nihilominus, sed moriturus integer. Dumque in ista necis meæ decontor electione: matulino me rursum puer ille peremptor meus contra montis suetum ducit vestigium. Jamque me de cujusdam vastissimæ ilicis ramo pendulo destinato, paululum viam supergressus ipse, securi lignum, quod deveheret, recidebat. Et ecce de proximo specu, vastum attollens caput, funesta proserpit ursa. Quam simul prospexi; pavidus et repentina facie conterritus, totum corporis pondus in postremos poplites recello: arduaue cervice sublimiter elevata, lorum, quo tenebar, rumpo: meque protinus pernici fugæ committo; perque prona non tantum pedibus, verum etiam toto projecto

corpore, propere devolutus, immitto me campis sub patentibus; ex summo studio fugiens immanem ursam, ursaque pejorem illum puerum. Tunc quidam viator, solitarium vagumque me respiciens, invadit: et properiter incensum baculo, quem gerebat, obverberans, per obliquam ignaramque me ducebat viam. Nec invitus ego cursui me commodabam, relinquens atrocissimam virilitatis lanienam. Ceterum plagis non magnopere commovebar; quippe consuetus concidi fustibus. Sed illa fortuna meis casibus pervicax, tam opportunum latibulum misera celeritate præversa, novas instruxit insidias. Pastores enim mei, perditam sibi requirentes vacculam, variasque regiones peragrans, occurrunt no-

bis fortuito : statimque me cognitum , capistro prehensum attrahere gestiunt. Sed audacia valida resistens ille , fidem hominum deunque testabatur. Quid me raptatis violenter ? quid invaditis ? Ain ? te nos tractamus incongrue , qui nostrum asinum furatus abducis ? Quin potius effaris , ubi puerum ejusdem agasonem , necatum scilicet , occultaris ? Et illico detractus ad terram , pugnisque pulsatus , et calcibus contusus , inquit dejerans , nullum semet vidisse ductorem , sed plane concitatum , solutum , et solitarium , ob indicinæ præmium occupasse ; domino tamen suo restitutum. Atque utinam ipse asinus , inquit , quem numquam profecto vidissem , vocem quiret humanam dare ; meæque testimonium innocentiae per-

libere posset ! profecto vos hujusce-
 modi omnis injuriæ pigeret. Sic asse-
 verans , nihil quidquam promove-
 bat. Nam collo constrictum reducant
 eum pastores molesti contra montis
 illius silvosa nemora , unde lignum
 puer solebat egerere. Nec uspiam
 ruris reperitur ille ; sed plane corpus
 ejus membratim laceratum , multis-
 que dispersum locis conspicitur.
 Quam rem procul dubio sentiebam
 ego illius ursæ dentibus esse perfec-
 tam : et hercules dicerem , quod scie-
 bam , si loquendi copia suppeditaret.
 Sed , quod solum poteram , tacitus
 licet , seræ vindictæ gratulabar. Et
 cadaver quidem disjectis partibus
 tandem totum repertum , ægreque
 concinnatum , ibidem terræ dedere :
 meum vero Bellerophontem , abacto-

rem indubitatum, cruentumque percussorem criminantes, ad casas interrim suas vinctum perducunt; quoad renascenti die sequenti deductus ad magistratum, ut aiebant, poenae redderetur. Interim, dum puerum illum parentes sui plangoribus fletibusque querebantur, adveniens ecce rusticus, nequaquam promissum suum frustratus, destinatam sectionem meam flagitabat. Non est, inquit in his unus, indidem præsens jactura nostra: sed plane crastino libet non tantum naturam, verum etiam caput quoque ipsum pessimo isto asino demere. Nec tibi ministerium deerit istorum. Hoc sic effectum est, ut in alterum diem clades differretur mea. At ego gratias agebam bono puero, quod saltem mortuus unam carnifici-

næ meæ dieculam donasset. Nec tamen tantillum saltem gratulationi meæ quietive spatium datum. Nam mater pueri, mortem deplorans acerbam filii, fleta et lacrymosa, fuscaque veste contexta, ambabus manibus trahens cinerosam canitiem, ejulans, et exinde proclamans, stabulum irrumpit meum, tunsisque ac diverberatis vehementer uberibus, incipit: Et nunc iste securus incumbens præseprio voracitati suæ deservit, et insatiabilem profundumque ventrem semper esitando distendit: nec ærumnæ meæ miseretur, vel detestabilem casum defuncti magistri recordatur; sed scilicet senectam infirmitatemque meam contemnit ac despicit, et impune se laturum tantum scelus credit? atque utcumque se præsumit

innocentem. Est enim congruens pessimis conatibus, contra noxiam conscientiam sperare securitatem. Nam prohi deum fidem, quadrupes nequissime ! licet precariam vocis usuram sumeres, cui tandem vel ineptissimo persuadere possis, atrocitatem istam culpa vacare, cum propugnare pedibus et arcere morsibus misello puero potueris ? An ipsum quidem sæpius incursare calcibus potuisti, moriturum vero defendere alacritate simili nequisti ? Certe dorso receptum auferres protinus, et infesti latronis cruentis manibus eriperes : postremum, deserto derelictoque illo conseruo, magistro, comite, pastore, non solus aufugeres. An ignoras, eos etiam, qui morituris auxilium salutare denegarint, quod contra bonos

mores idipsum fecerint , solere puniri ? Sed non diutius meis cladibus lætaberis , homicida. Senties , efficiam , misero dolori naturales vires adesse. Et cum dicto subsertis manibus exsolvit suam sibi fasciam , pedesque meos singulatim illigans , indidem constringit arctissime ; scilicet , ne quod vindictæ meæ superesset præsidium. Et pertica , qua stabuli fores affirmari solebant , arrepta , non prius me desiit obtundere , quam victis fessisque viribus , suo pte pondere degravatus , manibus ejus fustis esset clapsus. Tunc de brachiorum suorum cita fatigatione conquesta , procurrit ad focum ; ardentemque titionem gerens , mediis inguinibus obtrudit ; donec solo , quod restabat , præsidio nisus , liquidissimo fimo strictim eges-

150 APULEII LIBER VII.

to , faciem atque oculos ejus confœ-
dassem : qua cœcitate atque fœtore
tandem fugata est a me perniciēs.
Ceterum titione delirantis Althææ
Meleager asinus interisset.

A P U L E I I
METAMORPHOSEON
LIBER OCTAVUS.

ARGUMENTUM

LIBRI OCTAVI.

NEX mariti Charites miseranda , ex-
culatio amatoris Thrasylli facta per Cha-
ritem , ultronea puellæ mors : mutatio
domini, enarratio sacerdotum deæ Syriæ
luculenta , et illorum spurcissimæ libi-
dines , flagra , dissectionesque membro-
rum , fraudes ac decipula detecta conti-
nentur.

LIBER VIII.

NOCTIS gallicinio , venit quidam juvenis proxima villula, ut quidem mihi videbatur, unus ex famulis Charites, puellæ illius, quæ mecum apud latrones pares ærumnas exantlaverat. Is de ejus exitio, et domus totius infortunio mira ac nefanda, ignem propter assidens inter conservorum frequentiam, sic annuntiabat: Equisones, opilionesque, et bubsequæ, fuit Charite nobis quam misella, et quidem casu gravissimo: nec vero incomitata manes adivit. Sed ut cuncta noritis, referam vobis a capite quæ gesta sunt, quæque possent merito doctiores, quibus stylum fortuna

subministrat, in historiæ specimen chartis involvere. Erat in proxima civitate juvenis, natalibus prænobilis, loco clarus, et pecuniæ simul satis locuples, sed luxuriæ popinalis, scortisque et diurnis potationibus exercitatus, atque ob id factionibus latronum male sociatus, necnon etiam manus infectus humano cruore, Thrasyllus nomine. Idque sic erat: et fama dicebat. Hic, cum primum Charite nubendo maturuisset, inter præcipuos procos, summo studio petitionis ejus munus obierat. Et quamquam ceteris omnibus id genus viris antistaret, eximiisque muneribus parentum invitaret judicium; morum tamen improbatus, repulsæ contumelia fuerat aspersus. Ac dum herilis puella in boni Tlepolemi ma-

num venerat , firmiter deorsus delapsus nutriens amorem , et denegati thalami permiscens indignationem , cruento facinori quærebat accessum . Nactus denique præsentiae suæ tempestivam occasionem , sceleri , quod diu cogitarat , accingitur . Ac die , quo prædonum infestis mucronibus puella fuerat astu virtutibusque sponsi sui liberata , turbæ gratulantium , exsultans insigniter , permiscuit sese , salutique præsentī , ac futuræ soboli novorum maritorum gaudibundus , ad honorem splendidæ prosapiæ , inter præcipuos hospites domum nostram receptus , occultato consilio sceleris , amici fidelissimi personam mentiebatur . Jamque sermonibus assiduis , et conversatione frequenti , nonnumquam etiam cœna poculo-

que communi, carior cariorque factus, in profundam ruinam Cupidinis sese paulatim nescius præcipitaverat. Quidni? cum flamma sævi Amoris parva quidem primo vapore delectet; sed fomento consuetudinis exæstuans, immodicis ardoribus totos adurat homines. Diu denique deliberaverat secum Thrasyllus, quo vel clandestinis colloquiis opportunum reperiret locum, et adulterinæ Veneris magis magisque præclusos aditus copia custodientium cerneret, novæque atque gliscentis affectionis firmissimum vinculum non posse dissociari perspiceret, et puellæ, si vellet, quamquam velle non posset, furatrinæ conjugalis incommodaret rudimentum: et tamen ad hoc ipsum, quod non potest, contentiosa

perniciæ, quasi posset, impellitur. Quod nunc arduum factu putatur, amore per dies roborato, facile videtur effectui. Spectate denique; sed oro, sollicitis animis intendite, quorsum furiosæ libidinis proruperit impetus. Die quadam venatum Tlepolemus assumpto Thrasylo petebat, indagaturus feras. Si quid tamen in capreis feritatis est. Nec enim Charite maritum suum quærere patiebatur bestias armatas dente vel cornu. Jamque apud frondosum tumulum, ramorumque densis tegminibus umbrosum, prospectu vestigatorum obseptis campis, canes venationis indagini generosæ, mandato, cubili residentes invaderent bestias, immittuntur: statimque solertis disciplinæ memores, partitæ totos præcingunt

aditus ; tacitaque prius servata mus-
sitatione , signo sibi repentino red-
dito , latratibus fervidis dissonisque
miscent omnia. Nec ulla caprea , nec
pavens damula , nec præ ceteris feris
mitior cerva ; sed aper immanis atque
invisitatus exsurgit , toris callosæ cu-
tis obesus , pilis inhorrentibus corio
squalidus , setis insurgentibus spinæ
hispidus , dentibus attritu sonaci spu-
meus , oculis aspectu minaci flam-
meus , impetu sævo frementis oris
totus fulmineus. Et primum quidem
canum procaciores , quæ cominus
contulerant vestigium , genis hac illac
jactatis , consecras interficit ; dein
calcata retiola , qua primos impetus
reducerat , transabiit. Et nos quidem
cuncti pavore deterriti , et alioquin
innoxiiis venationibus consueti , tunc

etiam inermes atque immuniti, tegumentis frondis et arboribus latenter abscondimur. Thrasyllus vero nactus fraudium opportunum decipulum, sic Tlepolemum captiose compellat; Quid stupore confusi, vel etiam cassa formidine similes humilitati servorum istorum, vel in modum pavoris feminei dejecti, tam opimam prædam mediis manibus amittimus? Quin equos inscendimus? Quin ocius indipiſcimus? et cape venabulum, et ego sumo lanceam. Nec tantillum morati, protinus insiliunt equos, ex summo studio bestiam insequentes. Nec tamen illa genuini vigoris oblita, retorquet impetum: sed incendio ferocitatis ardescens, dente compulsu, quem primum insiliat, contabunda rimatur. Sed prior

Tlepolemus jaculum, quod gerēbat, insuper dorsum bestiae contorsit. At Thrasyllus feræ quidem pepercit; sed equi, quo vehebatur Tlepolemus, postremos poplites, lancca feriens, amputat. Quadrupes recidens, qua sanguis effluxerat, toto tergo supinatus, invitus dominum suum devolvit ad terram. Nec diu, et eum furens aper invadit jacentem; ac primo lacinias ejus, mox ipsum resurgentem multo dente laniavit. Nec cœpti nefarii bonum piguit amicum, vel suæ sævitiae litatum saltem tanto periculo cernens, potuit expleri; sed percito atque plagosa vulnera contingenti, suumque auxilium miseriter roganti, per femur dexterum lancam immisit: tanto ille quidem fidentius, quanto crederet ferri vul-

nera similia futura prosectu dentium. Necnon tamen ipsam quoque bestiam facili manu transadigit. Ad hunc modum defuncto juvene, exciti latibulo suo quisque familia mæsta concurrimus. At ille quamquam perfecto voto, prostrato inimico, lætus ageret; vultu tamen gaudium tegit, et frontem asseverat, dolorem simulat: et cadaver, quod ipse fecerat, avide circumplexus, omnia quidem lugentium officia solerter affingit; sed solæ lacrymæ procedere noluerunt. Sic ad nostri similitudinem, qui vere lamentabamur, conformatus, manus suæ culpam mentiens bestię dabat. Nec dum satis scelere transacto fama dilabitur, et cursus primos ad domum Tlepolemi detorquet, et aures infelicis nuptæ percutit. Quæ quidem si-

mul percepit talem nuntium , qualem non audiet alium ; amens , et vecordia percita , cursuque bacchata furibundo , per plateas populosas et arva rurestria fertur , insana voce casum mariti quirigans. Confluunt civium mæstæ catervæ ; sequuntur obvii omnes dolore sociato : civitas cuncta vacuatur studio visionis. Et ecce mariti cadaver accurrit , labantique spiritu totam se super corpus effudit : ac penissime ibidem , quam devoverat ei , reddidit animam : sed ægre manibus erecta suorum , invita remansit in vita. Funus vero , toto feralem pompam prosequente populo , deducitur ad sepulturam. Sed Thrasyllus nimium clamare , plangere : et quas in primo mærore lacrymas non habebat , jam scilicet crescente gau-

dio reddere , et multis caritatis no-
 minibus veritatem ipsam fallere. Il-
 lum amicum , coætaneum , contu-
 bernalcm , fratrem denique , addito
 nomine lugubri , ciere : nec non in-
 terdum manus Charites a pulsandis
 uberibus amovere : luctum sedare ,
 ejulatum coercere : verbis palpanti-
 bus stimulum doloris obtundere : va-
 riis exemplis multivagi casus solatia
 nectere : cunctis tamen mentitæ pie-
 tatis officiis studium contrectandæ
 mulieris adhibere , odiosumque amo-
 rem suum perperam delectando nu-
 trire. Sed officiis inferialibus statim
 expletis , puella protinus festinat ad
 maritum suum demeare ; cunctasque
 prorsus pertentat vias ; certe illam
 lenem otiosamque , nec telis ullis in-
 digentem , sed placide quieti consi-

milem : inedia denique misera et incuria squalida tenebris imis abscondita jam cum luce transegerat. Sed Thrasyllus instantia pervicaci , partim per semetipsum , partim per ceteros familiares ac necessarios ipsos denique puellæ parentes extorquet tandem jam lurore et illuvie pene collapsa membra lavacro , cibo denique confoveret. At illa parentum suorum alioquin reverens , invita quidem , verum religiosæ necessitati succumbens , vultu non quidem hilaro , verum paulo sereniore obiens , ut jubebatur , viventium munia , prorsus in pectore , sed immo vero penitis in medullis , luctu ac mærore carpebat animum : et dies totos totasque noctes insumebat luctuoso desiderio : et imaginem defuncti , quam ad ha-

bitum dei Liberi formarat, affixo servitio divinis percolens honoribus, ipso sese solatio cruciabat. Thrasyllus vero, præceps alioquin, et de ipso nomine temerarius, priusquam dolorem lacrymæ satiarent, et percitæ mentis resideret furor, et in sese nimietatis senio facesseret luctus; adhuc flentem maritum, adhuc vestes lacerantem, adhuc capillos distrahentem, non dubitavit de nuptiis convenire, et impudentiæ labe tacita pectoris sui secreta, fraudesque ineffabiles detegere. Sed Charite vocem nefandam et horruit, et detestata est: et velut gravi tonitru, procellaque sideris, vel etiam ipso Diali fulmine percussa, corruit corpus, et obnubilavit animam. Sed intervallo revalescente paulatim spiritu, ferinos

rugitus reiterans, et jam scenam pessimi Thrasylli perspiciens, ad limam consilii, desiderium petitoris distulit. Tunc inter moras umbra illa misere trucidati Tlepolemi, sanie cruentam et pallore deformem attollens faciem, quietem pudicam interpellat uxoris: Mi conjux, quod tibi prorsus ab alio dici non licebit, et si pectori tuo jam permanet nostri memoria, vel acerbæ mortis meæ casus fœdus caritatis intercidit; quovis alio felicius maritare: modo ne in Thrasylli manum sacrilegam convenias; neve sermonem conferas, nec mensam accumbas, nec toro acquiescas. Fuge mei percussoris cruentam dexteram; noli parricidio nuptias auspicari. Vulnere illa, quorum sanguinem tuæ lacrymæ proluere, non

sunt tota dentium vulnera. Lancea
mali Thrasylli me tibi fecit alienum.
Et addit cetera, omnemque scenam
sceleris illuminat. At illa, ut primum
mæsta conniverat, toro faciem im-
pressa, etiam nunc dormiens, lacry-
mis emanantibus genas cohūnidat;
et velut quodam tormento inquieta
quiete excussa, luctu redintegrato,
prolixum ejulat: discissaque inte-
rula, decora brachia sævientibus pal-
mulis converberat. Nec tamen cum
quoquam participatis nocturnis ima-
ginibus, sed indicio facinoris prorsus
dissimulato, et nequissimum percus-
sorem punire, et ærumnabili vitæ sese
subtrahere tacita decernit. Ecce rur-
sus improvidæ voluptatis detestabilis
petitor, aures obseratas de nuptiis
obtundens, aderat. Sed illa clementer

aspernata sermonem Thrasylli, astut-
que miro personata, instanter gar-
rienti submissequē deprecanti, Ad-
huc, inquit, tui fratris meique ca-
rissimi mariti facies pulchra illa in
meis deversatur oculis: adhuc odor
cinnameus ambrosii corporis per na-
res meas percurrit: adhuc formosus
Tlepolemus in meo vivit pectore.
Bonī ergo et optimi consules, si luctu
legitimo miserrimæ feminæ necessa-
rium concesseris tempus; quoad re-
siduis mensibus spatium reliquum
compleatur anni. Quæ res cum meum
pudorem, tum etiam tuum salutare
commodum respicit: ne forte imma-
turate nuptiarum, indignatione jus-
ta manes acerbos mariti ad exitium
salutis tuæ suscitemus. Nec isto ser-
mone Thrasyllus sobriefactus, vel

saltem tempestiva pollicitatione recreatus, idemtidem pergit linguæ sauciantis susurros improbos inurgere; quoad simulanter revicta Charite, suscipit: Istud equidem, certe magnopere deprecanti, concedas necesse est, mi Thrasyllæ, ut interdum taciti clandestinos coitus obeamus; nec quisquam persentiscat familiarium, quoad dies reliquos metiatur annus. Promissioni fallaciosæ mulieris oppressus succubuit Thrasyllus: et prolixè consentit de furtivo concubitu; noctemque et opertas exoptat ultro tenebras, uno potiundi studio postponens omnia. Sed heus tu, inquit Charite, quam probe veste contectus, omnique comite viduatus, prima vigilia fores meas tacitus accedas, unoque sibilo contentus, nutri-

cem istam meam opperiare ; quæ claustris adhærens, excubabit adventui tuo. Nec secius, patefactis ædibus, acceptum te nullo lumine conscio, ad meum perducet cubiculum. Placuit Thrasylo scena feralium nuptiarum. Nec sequius aliquid suspicatus, sed exspectatione turbidus, de diei tantum spatio et vespere mora querebatur. Sed ubi sol tandem nocti decessit, ex imperio Charites adornatus, et nutricis captiosa vigilia acceptus, irrepit cubiculum, pronus spei. Tunc anus, de jussu dominæ, blandiens ei, furtim depromptis calicibus, et ænophoro, quod immixtum vino soporiferum gerebat venenum, crebris potionibus avide ac secure haurientem, mentita dominæ tarditate, quasi parentem assideret

ægrotum, facile sepelivitat somnum.
 Jamque eo ad omnes injurias exposi-
 to ac supinato, introvocata Charite,
 masculis animis impetuque diro fre-
 mens invadit, ac supersistit sicarium.
 En, inquit, fidus conjugis mei co-
 mes! En venator egregius! En carus
 mariti! hæc est illa dextera, quæ
 meum sanguinem fudit: hoc pectus,
 quod fraudulentas ambages in meum
 concinnavit exitium: oculi isti, qui-
 bus male placui: qui quodammodo
 tamen jam futuras tenebras auspi-
 cantes, venientes pœnas antecedunt.
 Quiesce securus, beate somnia; non
 ego te gladio, non ferro petam. Ab-
 sit, ut velim simili mortis genere cum
 marito meo coæqueris. Vivo tibi mo-
 rientur oculi, nec quidquam videbis
 nisi dormiens. Faxe, feliciorum ne-

cem inimici tui, quam vitam tuam sentias. Lumen certe non videbis, manu comitis indigebis: Charitem non tenebis; nuptias non frueris: nec mortis quiete recreaberis, nec vitæ voluptate lætaberis; sed incertum simulacrum errabis inter Orcum et solem: diu quæres dexteram, quæ tuas expugnavit pupulas; quodque est in ærumna miserrimum, nescies de quo queraris. At ego sepulcrum mei Tlepolemi tuo luminum cruore litabo, et sanctis manibus ejus istis oculis parentabo. Sed quid mora temporis dignum cruciatum lucraris, et meos forsitan tibi pestiferos imaginæ amplexus? Relictis somnolentis tenebris ad aliam pœnalem evigila caliginem. Attolle vacuum faciem: vindictam recognosce: infortunium

intellige : æumnas computa. Sic pudicæ mulieri tui placuere oculi ; sic faces nuptiales tuos illuminarunt thalamos. Ultrices habebis prævias, et orbitatem comitem , et perpetuæ conscientiæ stimulum. Ad hunc modum vaticinata mulier , acu crinali capite deprompta , Thrasylli convulnerat tota lumina ; eumque prorsus exoculatum relinquens , dum dolore nescio crapulam cum somno discutit ; arrepto nudo gladio , quo se Tlepolemus solebat incingere , per mediam civitatem cursu furioso proripit se. Procul dubio nescio quod scelus gestiens , recta monumentum mariti contendit. At nos , et omnis populus , nudatis totis ædibus , studiose consequimur : hortati mutuo ferrum vesanis extorquere manibus. Sed

Charite capulum Tlepolemi propter assistens, gladioque fulgenti singulos abigens, ubi fletus uberes et lamentationes varias cunctorum intuetur, Abjicite, inquit, importunas lacrymas, abjicite luctum meis virtutibus alienum. Vindicavi in mei mariti cruentum peremptorem: punita sum funestum nuptiarum mearum prædonem. Jam tempus est, ut isto gladio deorsus ad meum Tlepolemum viam quæram. Et, enarratis ordine singulis, quæ sibi per somnium nuntiaverat maritus, quoque astu Thra-syllum inductum petiisset, ferro sub papillam dexteram transadacto concurrui: et in suo sibi pervolutata sanguine, postremo balbutiens incerto sermone, perefflavuit animam virilem. Tunc propere familiares;

miseræ Charites accuratissime corpus ablutum , in unita sepultura ibidem marito perpetuam conjugem reddidere. Thrasyllus vero , cognitis omnibus , nequens idoneum exitium præsentī cladi reddere , certusque tanto facinori nec gladium sufficere , sponte delatus ibidem ad sepulcrum ; Ultronea vobis , infesti manes , en adest victima , sæpe clamitans ; valvis super sese diligenter obseratis , inedia statuit elidere sua sententia damnatum spiritum. Hæc ille longos trahens spiritus , et nonnumquam illacrymans , graviter affectis rusticis annuntiabat. Tunc illi , mutati domini novitatem metuentes , et infortunium domus herilis altius miserantes , fugere comparant. Sed equorum magister , qui me curandum ma-

gna ille quidem commendatione suscepérat, pervolat quidquid in casula pretiosum conditum servabat, meoque atque aliorum jumentorum dorso repositum asportans, sedes pristinas deserit. Gerebamus infantes, et mulieres: gerebamus pullos, anseres, hœdos, catellos; et quidquid infirmo gradu fugam morabatur, nostris quoque pedibus ambulabant. Nec me pondus sarcinæ, quamquam enormis, urgebat, quippe gaudiali fuga detestabilem illum exsectorem virilitatis meæ relinquentem. Silvosi montis asperum permensi jugum, rursusque reposita camporum spatia pervecti, jam vespéra semitam tenebrante, pervenimus ad quoddam castellum frequens et opulens: unde nos incolæ noctur-

na, immo vero matutina etiam prohibebant egressione. Lupos enim numerosos, grandes, et vastis corporibus sarcinosos, ac nimia ferocitate sævientes, passim rapinis assuetos infestare cunctam illam regionem: jamque ipsas vias obsidere, et in modum latronum prætereuntes aggredi; immo vero vesana fame rabidos finitimas expugnare villas; exitiumque inertissimorum pecudum ipsis jam humanis capitibus imminere. Denique ob iter illud, qua nobis erat commeandum, jacere semesa hominum corpora, suisque visceribus nudatis ossibus cuncta candere: ac per hoc nos quoque cautione summa viæ reddi debere: idque vel in primis observitare, ut luce clara, et die jam provecto, et sole florido, vi-

lantes undique latentes insidias, cum et ipso lumine dirarum bestiarum repigratur impetus, non laciniatim disperso, sed cuneatim stipato com-
 meatu, difficultates illas transabire-
 mus. Sed nequissimi fugitivi ducto-
 res illi nostri, cœcæ festinationis te-
 meritate, ac metu incertæ insecu-
 tionis, spreta salubri monitione, nec
 expectata luce proxima, circa ter-
 tiam ferme vigiliam noctis, onustos
 nos ad viam propellunt. Tunc ego
 metu prædicti periculi, quam pote,
 turbæ medius et inter conferta ju-
 menta latenter absconditus, cluni-
 bus meis ab aggressionibus ferinis
 consulebam. Jamque me cursu celeri
 ceteros equos antecellentem mira-
 bantur omnes. Sed illa pernicitas non
 erat alacritatis meæ, sed formidinis

indiciū. Denique mecum ipse reputabam , Pegasum inclytum illum metu magis volaticum fuisse ; ac per hoc merito pinnatum proditum , dum in altum et adusque cœlum subsilit ac resultat : formidans scilicet igniferæ morsum Chimææ. Nam et illi pastores , qui nos agebant , in speciem prælii manus obarmaverant. Hic lanceam , ille venabulum , alius gerebat spicula , fustem alius ; sed et saxa , quæ salebrosa semita largiter ministrabat. Erant qui sudes præacutas attollerent. Plerique tamen ardentibus facibus proterrebant feras. Nec quidquam præter unicam tubam decrat , quin acies esset præliaris. Sed nequidquam frustra timorem illum satis inanem perfuncti , longe pejores inhæsimus laqueos. Nam lupi , for-

sitan confertæ juventutis strepitu ,
vel certe nimia luce flammaram de-
territi, vel etiam aliorum grassantes,
nulli contra nos aditum tulerunt ; ac
ne procul saltem ulli comparuerunt.
Villæ vero, quam forte tunc præter-
ibamus, coloni, multitudinem nos-
tram latrones rati, satis agentes re-
rum suarum, eximieque tæpidi,
canes rabidos et immanes, et qui-
busvis lupis et ursis sæviores, quos
ad tutelæ præsidia curiose fuerant
alumnati, jubilationibus solitis et
cujuscemodi vocibus nobis inhortan-
tur. Qui, præter genuinam ferocita-
tem, tumultu suorum exasperati
contra nos ruunt; et undique laterum
circumfusi passim insiliunt, ac sine
ullo delectu jumenta simul et homi-
nes lacerant: diuque grassati, ple-

rosque prosternunt. Cerneret non tam hercules memorandum quam miserandum etiam spectaculum, canes copiosos ardentibus animis alios fugientes arripere, alios stantibus inhærere, quosdam jacentes insidere, et per omnem nostrum com-
 meatum morsibus ambulare. Ecce tanto periculo malum majus insequitur. De summis enim tectis ac de proximo colle rusticani illi saxa super nos raptim devolvunt; ut discernere prorsus nequiremus, quam potissimum caveremus cladem, cominus canum, an eminus lapidum. Quorum quidem unus caput mulieris, quæ meum dorsum residebat, repente percussit. Quo dolore commota, statim fletu cum clamore sublato, maritum suum pastorem illum

suppetiatum ciet. At ille deum fidem clamitans , et cruorem uxoris abstergens , altius quiritabat : Quid miseros homines et laboriosos viatores tam crudelibus animis invaditis , perteritis , atque obruitis ? quas prædas munitis ? quæ damna vindicatis ? At non speluncas ferarum , vel cautes incolitis barbarorum , ut humano sanguine profuso gaudeatis. Vix hæc dicta , et statim lapidum congestus cessavit imber , et infestorum canum revocata conquievit procella. Unus illinc denique de summo cupressus cacumine , At nos , inquit , non vestrorum spoliolorum cupidine latrocinamur , sed hanc ipsam cladem de vestris protelamus manibus. Jam denique pace tranquilla securi potestis incedere. Sic ille. Sed nos plurifa-

riam vulnerati , reliquam viam capessimus , alius lapidis , alius morsus vulnera referentes ; universi tamen saucii. Aliquanto denique viæ permenso spatio , pervenimus ad nemus quoddam proceris arboribus consitum , et patentibus viretis amœnum. Ubi placuit illis ductoribus nostris refectui paululum conquiescere , corporaque sua diverse laniata sedulo recurare. Ergo passim prostrati solo , primum fatigatos animos recuperare , ac dehinc vulneribus medelas varias adhibere festinant. Hic cruorem præterfluentis aquæ rore diluere ; ille spongiis madidatis tumores comprimere ; alius fasciis hiantes vincire plagas. Ad istum modum saluti suæ quisque consulebat. Interea quidam senex de summo colle prospectat ,

quem circum capellæ pascentes opilionem esse profecto clamabant. Eum rogavit unus e nostris, haberetne veni lactem, vel adhuc liquidum, vel in caseum recentem incoactum. At ille diu capite quassanti, Vos autem, inquit, de cibo, vel poculo, vel omnino ulla refectione nunc cogitatis? an nulli scitis, quo loco consederitis? Et cum dicto, conductis oviculis, conversus longe recessit. Quæ vox ejus et fuga pastoribus nostris non mediocrem pavorem incussit. Ac dum perterriti de loci qualitate sciscitari gestiunt, nec est qui doceat; senex alius, magnus ille quidem, gravatus annis, totus in baculum pronus, et lassum trahens vestigium, ubertim lacrymans, per viam proximat: visisque nobis, cum fletu maxi-

mo singulorum juvenum genua contingens , sic adorat : Per fortunas vestrosque genios , sic ad meæ senectutis spatia validi lætique veniatis , decepto seni subsistite , meumque parvulum ab inferis ereptum canis meis reddite. Nepos namque meus , et itineris hujus suavis comes , dum forte passerem incantantem sepiculæ consecratur arripere ; delapsus in proximam foveam , quæ fruticibus imis subpatet , in extremo jam vitæ consistit periculo : quippe cum de fletu ac voce ipsius auxilium sibi sæpicule clamitantis vivere illum quidem sentiam , sed per corporis , ut videtis , mei defectam valitudinem opitulari nequeam. At vobis ætatis et roboris beneficio facile est suppetiari miserrimo seni , puerumque il-

lum, novissimum successionis meæ,
 atque unicam stirpem, sospitem mi-
 hi facere. Sic deprecantis suamque
 canitiem distrahentis totos quidem
 miseruit. Sed unus, præ ceteris et
 animo fortior, et ætate juvenior, et
 corpore validior, quique solus præ-
 ter alios incolumis prælium superius
 evaserat, exurgit alacer; et percontat-
 us, quonam loci puer ille decidisset,
 monstrantem digito non longe fruti-
 ces horridos senem illum impigre co-
 mitatur. Ac dum pabulo nos, nostri-
 que sua cura reffectis sarcinulis quisque
 sumptis suis viam capessunt, clamore
 primum nominatim cientes illum ju-
 venem frequenter inclamant: mox
 mora diutina commoti, mittunt e suis
 arcessitorem unum, qui requisitum
 comitem tempestivæ viæ commone-

factum reduceret. At ille modicum moratus, refert sese : buxanti pallore trepidus, mira super conservo suo renuntiat. Conspicatum se quippe, supinato illi et jam ex maxima parte consumpto immanem draconem mandentem insistere : nec ullum usquam miserrimum senem comparere illum. Qua re cognita, et cum pastoris sermone collata, qui eum prorsus hunc illum nec alium eorum locorum inquilinum præminabatur, pestilenti deserta regione, velociori se fuga proripiunt; nosque pellunt crebris tundentes fustibus. Celerrime denique longo itinere confecto, pagum quemdam accedimus : ibique totam perquiescimus noctem. Inibi cœptum facinus, oppido memorabile, narrare cupio. Servus quidam, cui

cunctam familiæ tutelam dominus permiserat suus, quique possessionem maximam illam, in qua deverteramus, villicabat, habens ex eodem famulatio conservam conjugam, liberæ cujusdam extrariæque mulieris flagrabat cupidine. Quo dolore pellicatus uxor ejus instincta, cunctas mariti rationes, et quidquid horreo reconditum continebatur, admoto combussit igne. Nec tali damno tori sui contumeliam vindicasse contenta, jam contra sua sæviens viscera, laqueum sibi nectit, infantulumque, quem de eodem marito jamdudum susceperat, eodem funiculo nectit; seque in præaltissimum puteum, appendicem parvulum trahens, præcipitat. Quam mortem dominus eorum ægerrime sustinens, arreptum ser-

vulum , qui causam tanti sceleris uxori suæ præstiterat , nudum ac totum melle perlitum firmiter alligavit arbori ficulneæ : cujus in ipso carioso stipite inhabitantium formicarum nidificia burriebant , et ultro citro commeabant multijuga scaturigine. Quæ simul dulcem ac mellitum corporis nidorem persentiscunt ; parvis quidem , sed numerosis et continuis mor-
siunculis penitus inhærentes , per longi temporis cruciatum ita , carnibus atque ipsis visceribus adesis , homine consumpto , membra nudarunt , ut ossa tantum viduata pulpis , nitore nimio candentia , funestæ cohærent arbori. Hac quoque detestabili deserta mansione , paganos in summo luctu relinquentes , rursum pergitur : dieque tota campestres emensi

vias, civitatem quamdam populosam
 et nobilem jam fessi pervenimus.
 Inibi larem sedesque perpetuas pas-
 tores illi statuere decernunt, quod
 et longe quæsituris firmæ latebræ
 viderentur, et annonæ copiosæ beata
 crebritas invitabat. Triduo denique
 jumentorum refectis corporibus, quo
 vendibiliores videremur, ad mer-
 catum producimur: magnaue voce
 præconis pretia singulis nuntiantis,
 equi atque alii asini opulentis empto-
 ribus præstinantur. At me relictum
 solum ac subsicivum cum fastidio
 plerique præteribant. Jamque tædio
 contractionis eorum, qui de dentibus
 meis ætatem computabant, manum cu-
 jusdam fœtore sordentem, qui gingi-
 vas idemtidem meas putidis scalpebat
 digitis, mordicus arreptam, plenissi-

me conterui. Quæ res circumstantium ab emptione mea, utpote ferocissimi, deterruit animos. Tunc præco, disruptis faucibus et rauca voce saucius, in meas fortunas ridiculos instruebat jocos: Quem ad finem canterium istum venui frustra subjiciemus, et vetulum, tritis ungulis debilem, et colore deformem, et in hebeti pigritia ferocem, nec quidquam amplius quam ruderarium cribrum? Quare adeo vel donemus eum cupiam, si qui tamen fœnum suum perdere non gravatur. Ad istum modum præco ille cachinnos circumstantibus commovebat. Sed illa fortuna mea sævissima, quam per tot regiones jam fugiens effugere, vel præcedentibus malis placare non potui, rursum in me cæcos detorsit oculos; et emp-

torem aplissimum duris meis casibus mire repertum objecit. Scitote qualem. Cinædum et senem , calvum quidem ; sed cincinnis semicanis et pendulis capillatum : unum de triviali popularium fece, qui per plateas et oppida cymbalis et crotalis personantes , deamque Syriam circumferentes, mendicare compellunt. Is nimio præstinandi studio , præconem rogat cujatis essem? At ille Capadocum me, et satis forticulum denuntiat. Rursum requirit annos ætatis meæ. Sed præco lasciviens : Mathematicus quidem , qui stellas ejus disposuit , quintum ei numeravit annum : sed ipse scilicet melius istud de sua novit professione. Quamquam enim prudens crimen Corneliæ legis incurram , si civem romanum pro

servo tibi vendidero ; quin emis bonum et frugi mancipium , quod te et foris et domi poterit juvare ? Sed exinde odiosus emptor , aliud de alio non desinit quærere : denique de mansuetudine etiam mea percontatur anxie. At præco , Vervecem , inquit , non asinum vides , ad usus omnes quietum , non mordacem , nec calcitronem quidem ; sed prorsus in asini corio modestum hominem habitare credas. Quæ res cognitu non ardua : nam si faciem tuam mediis ejus feminibus immiseris , facile periclitaberis , quam grandem tibi demonstret patientiam. Sic præco luronem tractabat dicacule. Sed ille , cognito cavillatu , similis indignanti : At te , inquit , cadaver surdum et mutum , delirumque præconem , om-

nipotens et omniparens dea Syria ,
et sanctus Sabadius , et Bellona , et
mater Idea , cum suo Adone Venus
domina , cœcum reddant : qui scur-
rilibus jamdudum contra me velita-
ris jocis. An me putas , inepte , ju-
mento fero posse deam committere ,
ut turbatum repente divinum deji-
ciat simulacrum , egoque miser cogar
crinibus dissolutis discurrere , et deæ
meæ humi jacenti aliquem medicum
quærere ? Accepto tali sermone , co-
gitabam subito velut lymphaticus ex-
silire ; ut , me ferocitate cernens exas-
peratum , emptionem desineret. Sed
prævenit cogitatum meum emptor
anxius , pretio depenso statim , quod
quidem gaudens dominus , scilicet
tædio mei , facile suscepit , septem-
decim denarium : et illico me tunica

spartea deligatum tradidit Philebo. Hoc enim nomine censebatur jam meus dominus. At ille susceptum novitium famulum trahebat ad domum, statimque illinc de primo limine proclamat: Puellæ, servum vobis pulchellum en ecce mercatus perduxī. Sed illæ puellæ, chorus erant cinædorum, quæ statim exsultantes in gaudium, fracta, rauca, et effeminata voce clamores absonos intollunt: ratæ scilicet vere quempiam hominem servulum ministerio suo paratum. Sed postquam non cervam pro virgine, sed asinum pro homine succidaneum videre; nare detorta magistrum suum varie cavillantur; non enim servum, sed maritum illum scilicet sibi perduxisse. Et heus, aiunt, cave ne solus exēdas tam bel-

lum scilicet pullulum; sed nobis quoque, tuis palumbulis, nonnumquam impertias. Hæc et hujusmodi mutuo blatterantes, præsepio me proximo deligant. Erat quidam juvenis satis corpulentus, ceraula doctissimus, collatitia stipe de mensa paratus; qui foris quidem circumgestantibus deam cornu canens adambulabat, domi vero promiscuis operis partiarios agebat concubitus. Hic me simul domi conspexit libenter, appositis largiter cibariis gaudens alloquitur: Venisti tandem miserrimi laboris vicarius: sed diu vivas, et dominis placeas, et meis defectis jam lateribus consulas. Hæc audiens, jam meas futuras novas cogitabam æumnas. Die sequenti variis coloribus indusiati, et deformiter quisque for-

mati, faciem cœnoso figmento deliti,
 et oculis obunctis graphice, pro-
 deunt: mitellis, et crocolis, et carba-
 sinis et bombycinis injecti. Quidam
 tunicas albas in modum lanciolarum
 quoquo versum fluente purpura de-
 pictas cingulo subligati, pedes luteis
 induti calceis, deamque serico con-
 tectam amiculo mihi gerendam im-
 ponunt: brachiisque suis humero
 tenuis renudatis attollentes immanes
 gladios ac secures, evantes exsiliunt,
 incitante tibiæ cantu lymphaticum
 tripudium. Nec paucis pererratis ca-
 sulis, ad quamdam villam possessoris
 beati perveniunt, et ab ingressu pri-
 mo statim absonis ululatibus constre-
 pentes, fanaticæ provolant: diuque
 capite demisso, cervices lubricis in-
 torquentes motibus, crinesque pen-

dulos rotantes in circulum , et nonnumquam morsibus suos incursantes musculos ; ad postremum ancipiti ferro , quod gerebant , sua quisque brachia dissecant. Inter hæc unus ex illis bacchatur effusius , ac de imis præcordiis anhelitus crebros referens , velut nimium divino spiritu repletus , simulabat sauciam vecordiam ; prorsus quasi deum præsentia soleant homines non sui fieri meliores , sed debiles effici , vel ægroti. Specta denique quale , cœlesti providentia , meritum reportaverit. Infinit vaticinatione clamosa conficto mendacio semetipsum incessere atque criminari , quasi contra fas sanctæ religionis designasset aliquid : et insuper justas pœnas noxii facinoris ipse de se suis manibus exposcere ?

Arrepto denique flagro, quod semi-
 viris illis proprium gestamen est,
 contortis tæniis lanosi velleris pro-
 lixe fimbriatum, et multijugis talis
 ovium tessellatum, indidem sese mul-
 tinodis commulcat ictibus: mira con-
 tra plagarum dolores præsumptione
 munitus. Cerneret, prosectu gladio-
 rum ictuque flagrorum, solum spur-
 citie sanguinis effeminati madescere.
 Quæ res incutiebat mihi non parvam
 sollicitudinem, videnti tot vulneri-
 bus largiter profusum cruorem: ne
 quo casu deæ peregrinæ stomachus,
 ut quorundam hominum lactem, sic
 illa sanguinem concupisceret asini-
 num. Sed ubi tandem fatigati, vel
 certe suo laniatu satiati, pausam car-
 nificinæ dedere; stipes æreas, immo
 vero et argenteas, multis certatim

offerentibus , sinu recipere patulo : necnon et vini cadum , et lactem , et caseos , et farris et siliginis aliquid , et nonnullis hordeum deæ gerulo donantibus , avidis animis corradentes omnia , et sacculos huic quæstui de industria præparatos farcientes , dorso meo congerunt : ut duplici scilicet sarcinæ pondere gravatus , et horreum simul et templum incederem. Ad istum modum palantes , omnem illam deprædabantur regionem. Sed in quodam castello , copia lætati largioris quæsticuli , gaudiales instruunt dapes. A quodam colono , fictæ vaticinationis mendacio , pinguissimum deposcunt arietem , qui deam Syriam esurientem suo satiaret sacrificio ; probeque disposita cœnula balneas obcunt : ac dehinc lauti , quemdam

fortissimum rusticānum , industria-
 laterum atque imis ventris bene præ-
 paratum , comitem cœnæ secum ad-
 ducunt : paucisque admodum præ-
 gustatis olusculis , ante ipsam men-
 sam spurcissima illa propudia ad
 illicitæ libidinis extrema flagitia in-
 fandis uriginibus efferantur ; passim-
 que circumfusi nudatum supinatum-
 que juvenem execrandis oribus fla-
 gitabant. Nec diu tale facinus meis
 oculis tolerantibus , Porro Quirites
 proclamare gestivi. Sed viduatum
 ceteris syllabis ac litteris processit Q
 tantum , sane clarum ac validum , et
 asino proprium , sed inopportuno
 plane tempore. Namque de pago
 proximo complures juvenes , abac-
 tum sibi noctu perquirentes asellum ,
 nimioque studio cuncta devorsoria

scrutantes, intus ædium audito ræditu meo, prædam absconditam latibulis ædium rati, coram rem invasuri suam, improvisi conferto gradu se penetrant: palamque illos exsecrandas fœditates obeuntes deprehendunt. Jam jamque vicinos undique percientes, turpissimam scenam patefaciunt: insuper ridicule sacerdotum purissimam laudantes castimoniam. Hac infamia consternati, quæ per ora populi facile dilapsa, merito invisos ac detestabiles eos cunctis effecerat, noctem ferme circa mediam, collectis omnibus, furtim castello facessunt; bonaque itineris parte ante jubaris ortum transacta, jam die claro solitudines avias nacti, multa secum prius collocti, accingunt se meo funeri: deaque vehiculo meo

sublata , et humi reposita , cunctis stramentis me renudatum , ac de quadam quercu destinatum , flagro illo pecuinis ossibus catenato verberantes , pene ad extremam confecerant mortem. Fuit unus , qui poplites meos enervare securi sæva comminaretur ; quod de pudore illo candido scilicet suo tam deformiter triumphassem. Sed et ceteri , non meæ salutis , sed simulacri jacentis contemplatione , in vita me retinendum censuere. Rursum itaque me refertum sarcinis , planis gladiis minantes , perveniunt ad quamdam nobilem civitatem. Inibi vir principalis , et alias religiosus , et eximie deum reverens , tinnitu cymbalorum , et sonu tympanorum , cantusque phrygii mulcentibus modulis excitus , procurrit

obviam ; deamque votivo suscipiens hospitio , nos omnes intra conseptum domus amplissimæ constituit : numenque summa veneratione atque hostiis opimis placare contendit. Hic ego me potissimum capitis periclitatum memini. Nam quidam colonus , partem venationis , immanis cervi pinguissimum femus , domino illi suo muneri miserat : quod incuriose pone culinæ fores non altiuscule suspensum , canis adæque venaticus latenter invaserat , lætusque præda , propere custodientes oculos evaserat. Quo damno cognito , suaque reprehensive negligentia , coquus diu lamentatus lacrymis inefficacibus , jam jamque domino cœnam flagitante mærens , et utcumque metuens altius , filio suo parvulo con-

salutato , arreptoque funiculo , mortem sibi nexu laquei comparabat. Nec tamen latuit fidam uxorem ejus casus extremus mariti , sed functum nodum violenter invadens manibus ambabus , Adeone , inquit , præsentī malo perterritus , mente excidisti tua ? nec fortuitum istud remedium , quod deum providentia subministrat , intueris ? Nam , si quid in ultimo fortunæ turbine respicis , expergite mihi ausculta ; et advenam istum asinum remoto quodam loco deductum jugula , femusque ejus ad similitudinem perditī detractum , et accuratius in protrimentis sapidissime percoctum , appone domino , cervini vicem. Nequissimo verberoni sua placuit salus de mea morte ; et multum

206 APULEII LIBER VIII.

conservæ sagacitate laudata, destinatæ jam lanienæ cultros acuebat.

FINIS TOMI SECUNDI.

VA1

1552279